

208
PAGINI
DE NOUȚĂȚI
ȘTIINȚIFICE ȘI TEHNICE
ENCICLOPEDI
CURIOSITĂȚI, ENIGMISTICĂ
ATELIER
PROIECTE CUTEZĂTOARE
JOCURI, UMR

ALMANAHUL Cutezătorii 1990

*Perspective minunate
stau în fața voastră,
dragi copii și tineri!
Programele partidului
pentru viitorul cincinal, 1991—1995,
ca și pentru întreaga perioadă
pînă în anul 2000
și în primul deceniu al mileniului trei
prevăd continuarea dezvoltării puternice,
armonioase
a forțelor de producție,
a întregii activități economice
și sociale,
realizarea
unui profund salt calitativ
în toate domeniile de activitate.
În anii 2000*

*— ani în care vă veți afla
în deplinătatea capacității voastre, creatoare —
România va deveni
o puternică forță a științei, învățămîntului și
culturii,
o țară cu un înalt nivel de cultură
și civilizație
al întregului popor.*

NICOLAE CEAUȘESCU

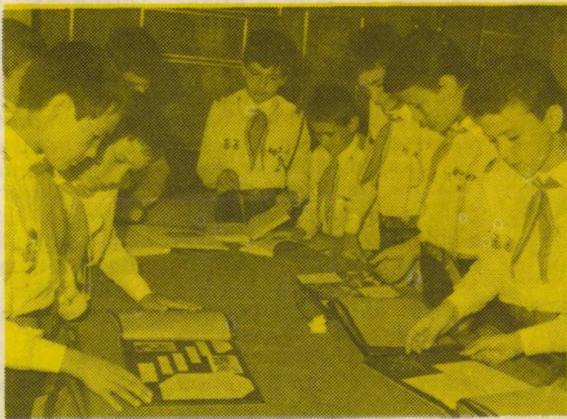
țional al Pionierilor le-a prilejuit participanților cunoașterea directă a unora dintre marile realizări ale Epocii Nicolae Ceaușescu, precum și un viu dialog cu comuniștii, cu oameni ai muncii fruntași în producție, cu tineri care prin munca lor contribuie la înflorirea continuă a patriei.

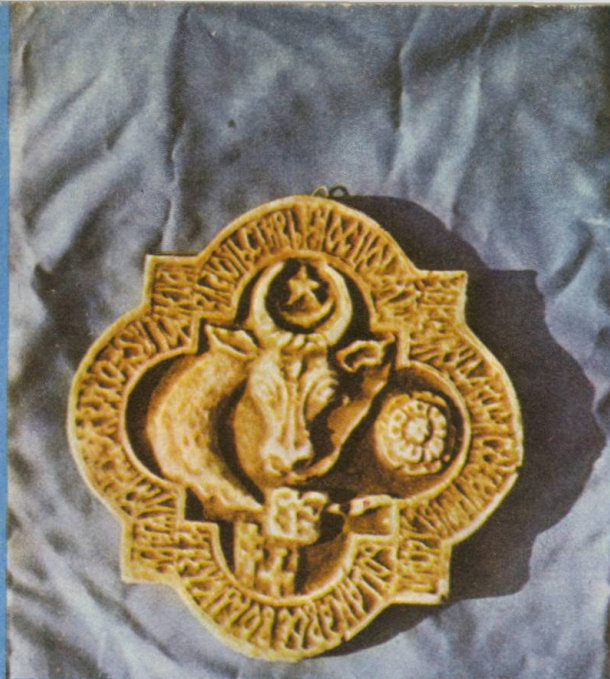
Mândri de a fi contemporani cu cea mai glorioasă epocă din istoria României, animați de încrederea în viitorul ei luminos, pionierii participanți la Forumul Național

s-au angajat ca, întîmpinînd cu mîndrie cel de-al XIV-lea Congres al partidului, să învețe și să muncească exemplar, să răspundă prin cutezătoare fapte pionierești minunatelor condiții ce le-au fost create, să-și dedice toate energiile creatoare, elanul și puterea de muncă idealurilor socialismului, libertății și fericirii poporului român, confirmînd încă o dată valențele politico-educative ale Organizației Pionierilor, adevărată școală a iubirii de patrie.

ECATERINA ROȘCA

CORJFEJ

AI ISTORIEI NAȚIONALE

GRIGORE URECHE
(c. 1590—1647)

Cei trei cărturari-istorici ai evului mediu românesc au fost personalități de primă mărime ale culturii noastre. În scrierile lor, istoria nu apare ca o simplă înșiruire de fapte și evenimente, ci se definește drept o cale de aflare a adevărului istoric pe baza cercetării critice a diferitelor izvoare și surse documentare.

Grigore Ureche a scris „Letopisețul Țării Moldovei”, care prezintă evenimentele din istoria Moldovei dintre anii 1359 și 1594. În această lucrare autorul afirmă cu convingere ideea originii și unității poporului nostru: „Românii, cîți se află... toți de la Rîm (Roma) se trag”.

MIRON COSTIN
(1633—1691)

Miron Costin a continuat opera lui Grigore Ureche, relatînd istoria Moldovei între 1595 și 1661. El a mai scris o „Cronică a Țărilor Române” și o „Poemă” în care abordează istoria noastră începînd cu dacii. Principalele sale idei sînt reluate în lucrarea de mare importanță pentru istoriografia românească „De neamul moldovenilor”, prezentare complexă a originii latine și a evoluției românilor ce sînt „toți de un neam”.

Ion Neculce reia firul evenimentelor de la 1661, ducîndu-l pînă la 1743. Pătrunsă de spirit patriotic, cronică lui, redactată într-o frumoasă limbă ro-

ION NECULCE
(1672—1745)

mânească, ce a atras elogiile lui Eminescu și Sadoveanu, susține ideea originii noastre latine, denunță lăcomia otomană și fanariotă în zguduitoare pagini memorialistice. Sub titlul „O samă de cuvinte”, Neculce a evocat cu deosebit har artistic, s-a bucurat și se bucură încă de o mare circulație.

Cei trei cronicari, primii noștri istorici, au acordat un loc de seamă în opera lor luptei pentru independența țării, rolului maselor populare, analizei în spirit critic a izvoarelor istorice de diferite categorii. Preocupăți și de istoria universală, ei au încercat să ana-

lizeze istoria patriei în contextul istoriei omenirii. Fiecare dintre acești autori și-a scris opera cu dorința nu numai de a-și instrui cititorii, ci și de a-i educa, ridicând conștiința națională a poporului român.

Scrierile lor au circulat sub formă de manuscris, fiind publicate abia spre mijlocul secolului al XIX-lea. Profund educativă, opera lor farmecă până astăzi prin arta narațiunii, prin dramatismul situațiilor prezentate, prin limbajul savuros folosit.

MIHAIL KOGĂLNICEANU (1817—1891)

Personalitate marcantă a vieții culturale și politice românești, Mihail Kogălniceanu și-a înscris numele printre făuritorii statului român modern.

S-a născut la Iași. De mic a citit cu pasiune operele cronicarilor, care circulau în manuscris, devenind de timpuriu un mare colecționar al acestor scrieri. Obiectivul său principal a fost în tinerețe realizarea unei sinteze a istoriei românilor, operă pe care a încredințat-o tiparului pe când avea 20 de ani. Din lucrare se desprinde cu putere ideea unității naționale.

De mare interes științific a fost „Arhiva românească”, cea dintâi publicație de istorie română, editată de Kogălniceanu în 1841. Revista circula în toate Țările Române. În paginile ei au fost publicate pentru prima oară numeroase documente istorice.

La 24 noiembrie 1843, Mihail Kogălniceanu, numit profesor la Academia Mihăileană din Iași, a ținut un strălucit „Cuvânt introductiv la cursul de istorie națională”, adevărat manifest al istoriografiei noas-

tre, ale cărui principii au stat la baza activității unei întregi generații de istorici. Autorul considera istoria drept cartea de căpătîi a poporului. O idee de seamă a lui Mihail Kogălniceanu este aceea după care poporul român trebuie privit ca un tot unitar: „Eu privesc ca patria mea toată acea întindere de loc unde se vorbește românește și ca istorie națională, istoria Moldovei (...), a Valahiei și a fraților din Transilvania”.

O operă de covârșitoare însemnătate istorică realizată de Mihail Kogălniceanu este tipărirea cronicilor moldovene. Marele om politic socotea cu dreptate că editarea izvoarelor este o condiție indispensabilă pentru studierea istoriei naționale. Cronicile au fost publicate în trei volume în anii 1846—1852, purtînd titlul „Letopiseștele Țării Moldovei”. Astfel a fost deschisă calea folosirii și interpretării izvoarelor narative românești. Fiu al veacului al XIX-lea, cum avea să se autodefinească, Mihail Kogălniceanu are meritul de a fi susținut în opera sa principiul egalității oamenilor, criticînd tarele feudalismului, militînd activ în favoarea progresului economic-social. Mihail Ko-

gălniceanu a adus o contribuție de seamă la afirmarea vieții culturale și științifice românești, fiind ales în 1868 membru al Academiei Române.

Om politic deosebit de înzestrat și multilateral, el a participat la toate marile evenimente ale secolului: revoluția de la 1848, Unirea principatelor (1859), reformele din timpul domniei lui Al. I. Cuza și Războiul pentru independența de stat a României (1877—1878).

NICOLAE BĂLCESCU (1819—1852)

Istoricul cel mai interesant, mai profund și mai original al generației sale, cel mai modern prin structura operei pe care a creat-o este marele revoluționar și patriot Nicolae Bălcescu.

S-a născut la București, la 29 iunie 1819. Cu începere din 1832 a urmat cursurile școlii superioare devenite în prezent Liceul „Nicolae Bălcescu”, numărîndu-se printre cei mai sîrguincioși elevi. Așa cum remarcă un contemporan — Ioan Voinescu II —, a fost înzestrat cu o inteligență vastă, cu o imaginație bogată, cu o memorie rară. Iar Ion Ghica sem-

nala nesecata' lui dorință de a cunoaște.

Participant la mișcarea revoluționară de la 1840 condusă de D. Filipescu, între 1840 și 1843 a fost închis la Mărgineni. Eliberat în 1843, a înființat, împreună cu Ion Ghica și Cristian Tell, societatea secretă revoluționară „Frăția”. Între 1846 și 1848 Nicolae Bălcescu aduna la Paris materiale istorice, acționînd în vederea pregătirii revoluției de la 1848.

Revenit în țară, a participat la „minunata revoluție” cu toată dăruirea și abnegația, fiind promotorul celor mai îndrăznețe revendicări ale programului revoluționar din Țara Românească: emanciparea și împrăștierea țăranilor, votul universal, proclamarea republicii.

Dar Nicolae Bălcescu a fost și un istoric de seamă. Întreaga sa operă e străbătută de ideea dezvoltării, a progresului ca lege necesară a istoriei. În opera sa este subliniat rolul hotărîtor al maselor în istorie, relevîndu-se pregnant faptul că izvorul progresului istoric este lupta asupriților împotriva asupritorilor.

În 1844, la 25 de ani,

Nicolae Bălcescu publica prima sa lucrare istorică — „Puterea armată și arta militară de la întemeierea principatului Valahiei pînă acum” —, înfiia noastră monografie de istorie militară. În 1846 autorul va publica un studiu similar despre Moldova. Din anul 1845 Nicolae Bălcescu începe să editeze, împreună cu inimosul transilvănean August Treboniu Laurian, revista „Magazin istoric pentru Dacia”. În paginile acestei publicații au văzut lumina tiparului multe cronici și documente istorice.

Publicarea lucrării „Despre starea socială a muncitorilor plugari în Principatele române în deosebite timpuri” face ca Nicolae Bălcescu să poată fi socotit primul om de știință român care a analizat multilateral viața țărănimii. În 1850 îi apare la Paris cartea „Problema economică a Principatelor Dunărene”, care atrage încă o dată atenția asupra soartei poporului român. Lucrarea a fost folosită de mulți istorici străini, iar Karl Marx va utiliza și el o parte din datele și concluziile lui Nicolae Bălcescu în lucrarea sa „Capitalul”.

Tot în 1850, Nicolae Bălcescu, aflat în exil și

ros de boală, publica un alt studiu fundamental: „Mersul revoluției în istoria românilor”. Este cu deosebire interesantă aprecierea autorului după care, dacă revoluția română de la 1848 a fost mai ales socială, următoarea revoluție avea să fie și națională, avînd ca scop obținerea independenței și realizarea statului național unitar, în a cărui existență viitoare credea neclintit.

Lucrarea ca a încunatat meteorica sa existență, capodoperă a istoriografiei și a literaturii române, la care a lucrat pînă în clipa din urmă, este „Românii sub Mihai Voievod Viteazul”. Scrierea impresionează și astăzi prin vasta documentare și plasticitatea expunerii. Aportul revoluționarului Nicolae Bălcescu la dezvoltarea istoriografiei românești este neprețuit.

DIMITRIE ONCIU (1856—1923)

Există domenii în știință care poartă pecetea unor mari personalități. Orientarea lui Dimitrie Onciul spre o sporită rigoare în cercetarea istorică, în descoperirea și sistematizarea documentelor, interpretarea lor în spirit critic și obiectiv pe care a impus-o a asociat numele acestui proeminent istoric de întemeierea școlii critice în istoriografia românească.

Ales încă în 1889 membru corespondent al Academiei Române, devine membru titular în 1905. Dimitrie Onciul a predat istoria românilor și literatura română veche la Universitatea din București. În 1900 a devenit director general al Arhivelor Statului, iar mai apoi președinte al Comisiei monumentelor istorice.

Una dintre preocupările

sale fundamentale a constituit-o studierea originii și formării poporului român pe teritoriul fostei Dacii, preocupare materializată în 1885 sub forma unui studiu foarte bine documentat. Lucrarea impresionează și astăzi prin cercetarea minuțioasă și critică a documentelor, prin sobrietatea și logica expunerii. O a doua problemă în care a adus contribuții majore a fost constituirea statelor feudale românești Moldova și Țara Românească. El a demonstrat, pe baza unei bogate documentări, că formarea statelor feudale românești a fost urmarea firească a dezvoltării formațiunilor politice locale anterioare, fără a neglija participarea transilvăneană.

„Intresul unui popor pentru istoria sa — susținea Dimitrie Onciul — este totodată măsura cea mai sigură pentru gradul său de cultură, pentru civilizația lui”.

A.D. XENOPOL (1847—1920)

Strălucit exponent al școlii istorice românești, personalitate polivalentă, A.D. Xenopol s-a născut la Iași, fiind elevul preferat al profesorului Titu Maiorescu, mentorul „Junimii”. Doctor în drept și în filozofie, și-a început activitatea publicistică încă din studenție. Gh. Panu mărturisea că încă de pe atunci era „cel mai fecund scriitor al «Convorbirilor literare»”.

În anul 1883 obținea catedra de istorie a românilor la Universitatea din Iași. Primul său curs trata problema fundamentală a istoriei noastre, aceea a formării și continuității poporului român în nordul Dunării.

În anii următori el publică monumentală lucrare „Istoria românilor din Dacia Traiană”, în șase volume, la care mai adaugă apoi două volume prezentând domnia lui Cuza Vodă. Era prima sinteză modernă de mari dimensiuni privind istoria poporului român. Această operă fundamentală i-a adus în anul 1893 un loc la Academia Română și pe acela de membru de onoare al unor instituții științifice de peste hotare.

Xenopol este primul cercetător al trecutului nostru care tratează în chip unitar evenimentele istorice, dar și evoluția economică, viața socială, instituțiile și dreptul, administrația și cultura din trecut ale poporului român.

Istoric de larg orizont, A.D. Xenopol a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a face cunoscută peste hotare istoria poporului român. Printre numeroasele lucrări publicate în străinătate amintim și sinteza în două volume a „Istoriei românilor”, apărută la Paris în 1896 și premiată de Academia Franceză. Numele său era înconjurat de mare prețuire în cercurile științifice din străinătate, iar cuvântul său era ascultat cu interes la congresele internaționale de specialitate. A ținut prelegeri de largă audiență la universitățile franceze.

An după an, muncind neobosit, Xenopol a dat la iveală, una după alta, lucrări de largă sinteză și studii amănunțite, remarcabile prin amploarea informației, aparținând științelor istorice, economice, filozofice, sociale, juridice.

O preocupare de seamă a marelui istoric a constituit-o filozofia istoriei, la care a adus cea mai de seamă contribuție românească de pînă la el. Xenopol

are meritul de a fi demonstrat caracterul specific al faptelor istorice și de a fi demonstrat că istoria poate figura în rîndul științelor prin obiectivele urmărite și prin metodele de cercetare utilizate. Lucrarea publicată pe această temă la Paris în 1899 și tradusă în țară în anul următor se intitula „Principiile fundamentale ale istoriei”.

Învățatul român, înzestrat cu o mare putere de sinteză, a realizat opere de mare interes și utilitate pentru cercetătorii de astăzi.

VASILE PÎRVAN (1882—1927)

Personalitate marcantă în știința istorică românească a secolului al XX-lea, Vasile Pârvan s-a preocupat încă din tinerețe de antichitatea românească. Teza de doctorat, susținută în 1908, i-a adus autorului calificativul maxim, reprezentînd și astăzi o lucrare de referință. La nici 26 de ani Vasile Pârvan devine profesor la Universitatea din București, apoi, în 1910, director la Muzeul Național de Antichități. În 1913 este ales membru al Academiei Române. Lui Vasile Pârvan i se datorează și organizarea Școlii Române de la Roma, menită să înlesnească perfecționarea arheologilor, istoricilor și artiștilor noștri plastici.

La catedră s-a dovedit un profesor model. „Elevii lui Pârvan nu vor uita niciodată — își amintește unul dintre aceștia — dragostea lui de țară, care îi străbătea fiecare gînd rostit sau scris și care îl călăuzea cînd ne vorbea despre geneza poporului român”.

Treptat, Vasile Pârvan s-a îndreptat tot mai mult către cercetările arheologice legate de istoria Daciei. El a organizat săpături sistematice la cetatea romano-bizantină de la Ulmen-tum din Dobrogea, apoi de la Histria, care au deschis o nouă eră în cercetările arheologice românești. Foarte bun organizator, șantierele arheologice deschise de el au devenit o adevărată școală pentru tinerii arheologi.

În 1923 a publicat monografia „Începuturile vieții romane la gurile Dunării”. Pe baza rezultatelor parțiale ale săpăturilor sale, Vasile Pârvan a conceput o vastă sinteză istorico-arheologică în trei părți. Moartea sa prematură, la 45 de ani, l-a împiedicat să o încheie. Ne-a lăsat primul volum, „Getica”, pe drept cuvânt considerat „istoria unui neam”. În această monumentală scriere, savantul român demonstrează rolul istoric, politic și cultural al

daco-geților, frumusețea civilizației strămoșilor noștri, creată cu mai bine de un mileniu înainte de cucerirea romană. Lucrarea sintetizează toate informațiile scrise și de sorginte arheologică ale timpului său, concluziile trase rămânând valabile și azi.

Invitat în 1926 la Cambridge, a ținut cinci prelegeri care, pentru deosebita lor valoare, au fost publicate în Anglia. Lucrarea a fost tradusă în românește sub titlul: „Dacia. Civilizațiile antice din ținuturile carpato-danubiene”. Din paginile cărții se desprinde clar ideea că latinitatea noastră nu este rezultatul unei simple cuceriri, ci urmarea unui proces mult mai complex și îndelungat.

NICOLAE IORGA (1871—1940)

Marele om de cultură Nicolae Iorga a fost una

dintre mințile cele mai strălucite pe care le-a dat poporul român, o personalitate de excepție a istoriografiei românești și a culturii universale.

S-a născut la 5 iunie 1871, la Botoșani. De o precocitate intelectuală uluitoare, el citea la vârsta de 5—6 ani opere dintre cele mai dificile. Încă în cursul claselor primare își însușea limbile greacă, latină, italiană și germană.

La 17 ani încheia liceul de la Iași, clasându-se primul. Absolvind Facultatea de litere din Iași într-un singur an, înainte de a fi împlinit 19 ani, era numit, prin concurs, profesor la un liceu din Ploiești. La 22 de ani își lua doctoratul la Universitatea din Leipzig, după ce cu un an mai devreme absolvise secția de istorie și filologie a unui binecunoscut institut francez.

Au fost ani de muncă tenace, de cercetare a zeci

și zeci de arhive franceze, dar și a celor de la Vatican, Veneția, Milano, Florența, Genova, Berlin, München, Dresda, Hamburg, Viena, Londra, Oxford etc. În această perioadă a valorificat noile limbi pe care le învățase: engleza, portugheza, spaniola, daneza, suedeza, olandeza. În toate arhivele cercetate căuta materiale referitoare la istoria românilor „pentru a afla și a ști mai multe despre geniul și fapta strămoșilor” și pe care le-a publicat după întoarcerea în țară în trei volume, cuprinzând 2 048 de documente.

La vârsta de 23 de ani era numit profesor de istorie la Universitatea din București, în urma unui concurs devenit și el celebru. În 1911, fostul său profesor A.D. Xenopol mărturisea: „Te întreb cu înminunare, cum a putut un creier să conceapă atâtea lucruri și o mină să le scrie”.

Dotat cu o memorie fenomenală și o capacitate de asimilare uluitoare, Iorga putea citi în 24 de ore câteva volume, din care reținea și cele mai mici detalii, pe care uneori le folosea după zeci de ani, citind din memorie.

Titan al culturii universale, el a creat o operă care întrunește 1 250 de cărți și circa 25 000 de articole, studii, recenzii, note etc. Este greu de imaginat cum un singur om a putut folosi timpul cu atita eficiență. Prodigioasa activitate i-a adus titluri din partea aproape a tuturor academiei din Europa.

Un aport de valoare excepțională la dezvoltarea istoriei noastre l-a avut Nicolae Iorga prin publicarea masivă a izvoarelor istoriei noastre naționale, în zeci de volume, cuprinzând peste 30 000 de documente. Având o aseme-

nea bază, Nicolae Iorga a început elaborarea unor studii, monografii și lucrări de sinteză de un deosebit interes științific, ce acoperă întreaga istorie românească sub toate aspectele ei și multe laturi ale istoriei universale.

Nicolae Iorga a avut o contribuție majoră la integrarea istoriei României în istoria universală, relevând originalitatea culturii românești de-a lungul veacurilor. Un exemplu în acest sens îl constituie „Istoria românilor și a civilizației lor”, lucrare în trei volume publicată în limbile română, engleză, franceză și italiană.

Între anii 1936 și 1939 Nicolae Iorga a publicat cea mai întinsă operă a sa, „Istoria românilor”, în 11 volume, bazată pe o foarte bogată documentare. Este un monument neîntrecut al istoriografiei noastre.

Pe planul istoriei universale, Nicolae Iorga aduce contribuții de seamă privind Europa de sud-est, el putând fi considerat primul bizantinolog român și unul din cei mai renumiți pe plan mondial. Marele istoric este unul din întemeietorii în 1914 ai Institutului de studii sud-est europene și tot lui i se datorează ținerea primului congres de studii bizantine. Se poate spune că Nicolae Iorga a scris lucrări privind istoria aproape a tuturor popoarelor și țărilor europene. Gîndea la o nouă viziune asupra istoriei universale, numită de el „Istoriologia umană”, care urma să pună în evidență „similitudini, paralelisme și repetiții istorice” din evoluția omenirii. O concepuse în 10 volume și a început lucrul la ea în 1940.

Nicolae Iorga s-a remarcat și ca poet, dramaturg, critic și îndrumător literar. Un alt aspect al covîrsitoa-

rei sale personalități este constituirea la Vălenii de Munte a unui dintre cele mai însemnate focare de cultură din perioada interbelică. Acolo a funcționat celebra sa tipografie, precum și Universitatea populară pe care a inițiat-o și a condus-o. Mare patriot, iubitor fierbinte de țară și popor, Nicolae Iorga s-a manifestat ca om politic în special după 1907, cînd a condamnat represiunile împotriva țărănilor. A militat activ și pentru Marea Unire din 1918, pe care a prevăzută-o. În perioada 1934—1940 el s-a opus în conferințe publice, în cursuri și articole de ziar telurilor expansioniste ale Germaniei hitleriste și slujitorilor acestor țeluri.

Firul vieții acestei personalități geniale a culturii universale aflată în plinitudinea forțelor creatoare a fost brusc întrerupt de bandele legionare, care, la 27 noiembrie 1940, l-au asasinat cu bestialitate. Era o monstruoasă crimă la adresa umanității, a civilizației.

De-a lungul zbuciumatei sale istorii, poporul român a încredințat celor mai luminate minți ale timpului, celor mai înalți gînditori truda nobilă de a transcrie faptele înaintașilor în pagini exemplare, menite să formeze cărțile de căpătii ale națiunii.

Amintind mai sus numele cîtorva dintre aștrii de prima mărime ai istoriei noastre, o facem pătruși de respect pentru opera lor, de dragoste pentru neamul a cărui glorioasă afirmare prin secole au omagiat-o. Istoricii noilor generații, mergînd în pas cu vremea lor nouă, nu uită marea lecție a părinților istoriei românești.

TEODOR AXIOTI

Mihai Eminescu

a făcut cunoștință cu fascinantă lume a cărților în momentele când ochii mirați ai copilului priveau în jur spre a cuprinde micul univers în care familia Eminovici își ducea viața. În casa de la Ipotești, printre mobilele și lucrurile ce le adusesera de la Botoșani Eminovicii, se aflau la loc de cinste Cărțile. Pentru cumpărarea lor, Gheorghe Eminovici, tatăl poetului, avînd de întreținut totuși o casă grea, încărcată de copii, gasea oricînd banii trebuitori. Numele lui Gheorghe Eminovici, ajuns și prin știința de carte la rangul de căminar, figura pe listele de „abonați” ale editorilor ieșeni, precum și în însemnările boierului Costache Balș, care, deși avea o bibliotecă de 3 000 de volume, împrumuta cărți de la căminar. Într-o casă în care atît tatăl cît și dulcea

nu numai în nemuritoarele sale versuri, dintre care amintim atît de cunoscutul pasaj din „Epigonii: Cînd privesc zilele de-aur a scripturilor române...”, ci și în însemnări aflate pe pagini de manuscris: „scris măruntel pe mai bine de 800 de fețe și bogat în locuțiuni, proprie numai limbei românești” – cum sună caracterizarea uneia din cronicile țării aflate printre lecturile dintîi.

Însoțindu-se de multe dintre aceste cărți, Mihai se afunda în codrii Ipoteștilor, uitînd adesea de părinți și de frații care-l așteptau la joacă. Scorburile din „trunchii vecinici” adăposteau și volumele preferate – între care și atît de îndrăgitele întîmplări ale lui Robinson Crusoe –, și caietele, în care transcria pasajele ce i se păreau mai frumoase. Încet, încet, plăcerea lecturii avea să-l acapareze și să se transforme într-o pasiune căreia i s-a dedicat pînă în ultimele clipe ale scurtei sale vieți.

Din casa părintească, Mihai ia drumul școlii din Cernăuți. Urmînd clasele a III-a și a IV-a primară cu rezultate foarte bune, el își crease deja printre colegi și profesori faima de pasionat cititor și de bun povestitor, cunoscător al nuanțelor limbii române, dar și ale celei germane – limba de predare la prestigioasa școală cernăuțeană. Atras mai ales de cărțile de istorie antică și mitologie, reușește să se impună în fața noilor

țire. În paginile de „Amintiri despre Eminescu”, colegul său Teodor Ștefanelli nota: „Odată l-am întrebat pe Eminescu ori de are cărți pentru istoria românilor, și el îmi răspunse că nu are cărți de școală, dar are alte cărți vechi în care află ce-i trebuie”. Și fiindcă pe atunci cărțile nu erau nici multe, nici ieftine, pentru gramatica românească, Eminescu, care cîștigase dragostea profesorului său Aron Pumnul, căpătase de la acesta o serie de însemnări din care încercase să-și alcătuiască... un „manual”. Colegii „împrumutau deci adesea manuscriptul său ca să-și prescrie și ei gramatica și el le împrumuta fără greutate acest manuscript, cu condiția să nu-i îndoale colțurile filelor...”, cum avea să-și amintească Ștefanelli.

Grija și respectul față de cărți, de pagina scrisă, se manifesta la Eminescu nu doar prin păstrarea lor, ci și prin încercarea de a le inventaria și rîndui în biblioteca gimnaziștilor. „Nu mai trebuia, ca mai înainte, să scotocești tot dulapul, pîn' ce dai de cartea ce-i trebuia. Eminescu se ducea drept la dînsa și o scotea dintre celelalte cărți, dîndu-ți-o cu un fel de satisfacție și dovedind astfel că cunoaște fiecare tom din această colecție”, își amintea același bun coleg și prieten. Biblioteca, alcătuită cu greu de Aron Pumnul și aflată la dispoziția tuturor gimnaziștilor, cuprindea cărțile popu-

140

DE ANI
DE LA
NAȘTEREA LUI

MICHAEL

EMINESCU

mamă, Raluca, aveau placea lecturii, Mihai învața „buchiile” și își face din cărți prieteni de nădejde. Și pentru că biblioteca părinților cuprindea, în afara traducerilor unor titluri la modă în lumea editorilor, mai ales cărți vechi, cronografe și letopisește, acestea au fost întîile lecturi ale copilului Eminescu. Farmecul limbii acelor opuri și interesantele fapte din istoria poporului nostru aveau să fie evocate de poet

săi colegi de la liceul din Cernăuți unde studiau și frații săi Șerban și Nicolae. Despre impresia pozitivă ce le-o făcuseră lecturile bogate și temeinice ale poetului aveau să-și amintească mulți dintre colegii și profesorii săi. Atunci cînd profesorul de istorie antică preda o lecție, o făcea întotdeauna cu ajutorul lui Eminescu, elevul care știa multe legende și mituri și, mai presus de toate, știa să povestească cu multă însufle-

lare românești, hronici și letopisește, scrieri ale românilor Bolintineanu, Alecsandri, Costache Negruzzi, Kogălniceanu, Cezar Bolliac, Andrei Mureșanu și alții, reviste și „calendare”, precum și unele traduceri. Și, pentru că Eminescu parcursese toate aceste scrieri, începuse să împrumute volume din biblioteca studenților din Cernăuți, fapt confirmat și de o altă amintire a lui Ștefanelli. Acesta evoca o întîmplare

tragi-comică ai căror eroi au fost Eminescu și... o carte. Deși acaparat de lectură, Mihai găsea timp să joace mingea pe „toloaca” orașului. Alteori era prezent numai la jocul celorlalți, el îndeletnicindu-se cu cititul. Așa s-a întâmplat într-o zi în care, între studenții și elevii care ocupaseră terenul și ucenicii și meseriașii care și-l revendicau s-a iscat una dintre obișnuitele răfuiele. În toiul „luptei”, Eminescu, care avea la el unul dintre volumele împrumutate de la biblioteca studenților, „a scăpat cartea pe cîmpul de luptă, iar dușmanii au făcut-o bucățele”. Ore în șir a „rămas nemîngîiet, temîndu-se că neînapoind această carte, nu va mai căpăta altele” - avea să-și amintească Ștefanelli. Dar, fiind cunoscut și printre studenți ca iubitor al cărții, incidentul a rămas fără urmă.

Unora dintre bucoavnele căminarului pe care Mihai le-a luat cu el la Cernăuți li s-au adăugat altele, cumpărate din puținii bani ce-i primea de acasă. Cu timpul, legătura de câteva cărți și caiete avea să devină mai întîi o ladă, apoi un cutăr ce l-a însoțit în toate peregrinările sale cu trupele de teatru, în drumurile spre universități, la nenumăratele gazde din Iași, Botoșani și București. Și, pentru că zestrea de înțelepciune a lui Mihai era tot mai bogată, după moartea lui Aron Pumnul, părăsind Cernăuțiul și luînd drumul Blajului, se vede nevoit să renunțe la câteva dintre cărțile sale dragi, pe care le donează bibliotecii gimnaziștilor, înscrisul donației fiind făcut cu propria-i mînă.

Moartea preaiubitului său profesor și mentor a trezit în inima adolescentului o durere puternică, întrupată în emoționanta poemă „La mormîntul lui Aron Pumnul”, inclusă în broșura omagială „Lăcrămioarele învățăceilor gimnaziști din Cernăuți, la moartea prea iubitului lor profesor Arune Pumnul”. Acum, în 1866, apărea pentru prima oară între scoarțele unei tipărituri numele poetului Mihai Eminescu.

La scurt timp, o concisă notă a redacției, formulată de Iosif Vulcan, anunța debutul

tînărului de numai 16 ani, cel ce avea să devină **poetul nepereche, geniul literaturii române**.

Mihai își continuă călătoria în lumea cărților, descoperind alte și alte volume în biblioteca liceului din Blaj, unde venise pentru susținerea examenelor de clasa a IV-a, precum și în bibliotecile particulare ale colegilor de clasă din „orașelul școlilor”.

Cunoștințele vaste, din multe domenii, îi uimise pe noii colegi, pricinindu-le unora dintre ei nu puține motive de înviuare. Ștefan Cavocovean, coleg cu poetul, mărturisea: „Pe teren literar mi-aduc aminte că nime din noi nu putea ține cu dînsul,

în timpul turneelor orizontul lecturilor lui Mihai s-a lărgit. În cuferule actorilor se aflau zeci de piese de teatru românești și străine, printre care și cele ale lui Shakespeare, scriitorul care l-a fascinat poate cel mai mult pe poetul aflat la vîrsta acumulărilor.

Din perioada turneelor teatrale datează o amintire a actorului Găvănescu, amintire care vine în sprijinul afirmației că Eminescu era împătimit de carte. Trupa actorului Iorgu Caragiale - unchiul scriitorului I.L. Caragiale -, aflată la Giurgiu, era în căutarea unui sufler. Actorul Găvănescu descoperise în port pe Mihai Eminescu și, încîn-

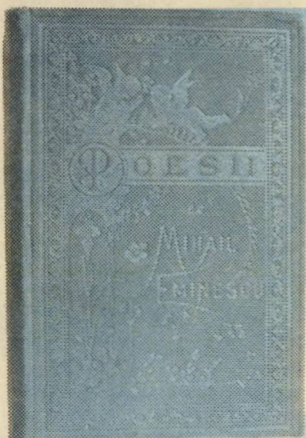

deși noi purtam pretențioasele știluri de sextani, septimani, octavani (titluri de elevi în clase superioare de liceu: a VI-a, a VII-a și a VIII-a - n.n.) și maturizanți,..., și această împrejurare ne jena puțin”.

Renunțînd să-și dea examenele pentru care venise la Blaj, Eminescu se va alătura din nou trupelor de teatru. Cu cîțiva ani în urmă însoțise trupa actorilor Vlădicescu-Tardini în calitate de sufler, făcînd ca pe numeroase scene de teatru din nordul Moldovei și Ardeal, aflate pe atunci sub ocupație austro-ungară, să răsună pentru prima oară limba română.

tat de vastele cunoștințe ale tînărului, dar și mai ales de experiența sa în ale teatrului, dobîndită în trupa Vlădicescu-Tardini, Iorgu Caragiale îl angajează, oferindu-i un avans din leafă pentru a-și cumpăra ghetă și haine noi, ca să se poată înfățișa alături de actori. Se povestește că, după cîteva ore, Eminescu s-a reîntors la hotel, arătîndu-se privirilor în aceleași haine ce purtau amprenta lungilor drumuri. Întrebat fiind de ce nu și-a cumpărat ghetă și haine, Eminescu scoase de sub surtuc două tomuri frumoase legate: erau operele lui Goethe și Heine, autori cunoscuți și îndrăgiți încă din anii liceului.

Student la Berlin, încerca să cuprindă cu mintea cunoștințe din cele mai variate domenii, citind și conștientizând lucrări de istorie și fizică, literatură și filozofie, geografie și matematică. Într-o filă de manuscris, poetul își mărturisea această plăcere de a-și petrece timpul în lumea cărților. „Cînd eram încă la Universitate aveau o ciudată petrecere. Îmblam adesea ziua pe uliți, stînd numai pe ici, pe colo la cite-un anticar și răscolindu-i vechiturile, luam din cărțile lui tot ce-mi părea mai bizar și mai fantastic și, venind apoi acasă citeam și traduceam (...). Apoi, deodată pare că mi se lumina mintea. Intram în labirintele acelor ciudate povești ce le citeam”...

Avînd deprinderea lecturii formată încă de timpuriu, Eminescu „citea înainte de toate mult și cu o rezeziune uimitoare, nu vorbă cu vorbă, ci cuprinzînd cu privirea fraze întregi”, cum avea să-și amintească marele său prieten Ioan Slavici, coleg din anii studenției.

Reîntors în țară, a ocupat pentru o vreme postul de bibliotecar la Biblioteca din Iași, fiind fericit să poată cunoaște prețioasele volume de aici și preocupîndu-se îndeaproape de îmbogățirea fondului de carte rară, cumpărînd din sumele puse la dispoziție de Titu Maiorescu – pe atunci ministrul culturii – o serie de cărți vechi.

Și tot viața cărților avea să-l preocupe și în calitate de revizor școlar al județelor Iași

și Vaslui. Pentru a-și putea redacta referatele la inspecții, a parcurs manualele școlare după care se predau obiectele de studiu. Constata cu amărăciune lipsurile și reaua întocmire a acestora, lăudînd noile manuale alcătuite de învățătorul Ion Creangă și colaboratorii săi.

Preocupat de propria creație, acaparînd de munca de ziarist la „Timpul”, Eminescu nu s-a îndepărtat însă de cărți. Împreună cu prozatoarea Mite Kremnitz, a lucrat la întocmirea unei enciclopedii bilingve, româno-germane, lucrare rămasă neterminată din pricina bolii poetului.

Cel care pătrunsese cu privirea, mintea și sufletul mii

de tomuri din tot ceea ce crease mai de preț omenirea pînă la el avea să lase literaturii române și culturii universale o carte. Atît apucase să se tipărească, prin grija lui Titu Maiorescu, din creația eminesciană înainte de prea timpuriul sfîrșit al poetului, petrecut la 15 iunie 1889. De atunci sute de ediții, mereu îmbogățite de truda cercetătorilor care au descifrat tainele fiilor de manuscris, au ajuns în bibliotecile noastre și, în izbutite traduceri, în marile biblioteci ale lumii, ducînd cu ele cea mai desăvîrșită expresie a geniului poporului român.

CRISTIANA CRĂCIUN

DOUĂ PREMIERE ALE LUI

VASILE ALECSANDRI

Se implinesc, la 22 august 1990, o sută de ani de la trecerea în neființă a celui pe care Luceafărul poeziei românești, Mihai Eminescu, îl caracteriza cu epitetul de „rege al poeziei” – marele scriitor și om politic Vasile Alecsandri. Același Vasile Alecsandri este însă și eroul a două premiere românești. El este cel dintâi român care a întreprins, în 1853, o călătorie pe continentul african. Voiajul în Africa de Nord s-a născut dintr-o intimplare. În acel an, aflat în Franța, Alecsandri îi împărtășește într-o scrisoare prietenului său Ion Ghica intenția de a face o călătorie în Spania. Înainte de a pleca la drum, se împrietenește cu un englez, care îi propune să străbată împreună tot sudul Franței, apoi să se imbarce pe un vapor și să facă escale în orașele spaniole de pe coasta Mediteranei, pentru ca, ajunși la Gibraltar, să înceapă călătoria în interiorul Spaniei.

La Gibraltar, unde sosesc la 27 septembrie, atrași de imaginea tărâmului muntos al Africii, Vasile Alecsandri și tovarășul său de drum renunță la a mai vizita interiorul Spaniei, pornind, la 1 octombrie 1853, spre Tanger. Ajunși după patru ore de navigație în acest oraș marocan, îl vizitează pe îndelete;

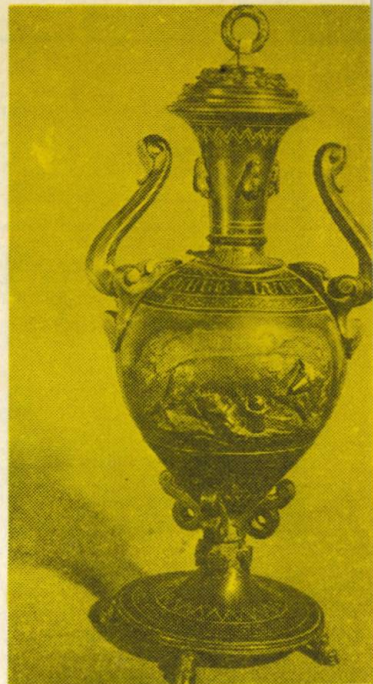
după aceea, călări, trec peste munții Uadras spre Tetuan, unde sosesc a doua zi seara. Poposesc aici trei zile, apoi se grăbesc înapoi spre Gibraltar. Impresiile de călătorie ale scriitorului se regăsesc în proza „Călătorie în Africa”.

Vasile Alecsandri este și primul scriitor român premiat în străinătate. Acest mare succes era consemnat în anul 1878, când, la un concurs de poezie desfășurat în orașul francez Montpellier, poezia sa „Cîntecul gînteii latine” era declarată cea mai frumoasă creație, autorul ei primind drept recompensă din partea organizatorilor o cupă. „Cîntecul gînteii latine” este un elogiu adus latinității poporului român. Juriul concursului de la Montpellier,

în frunte cu poetul francez Mistral, acordă locul întâi scriitorului român, însuși Mistral, care se afla și el în concurs, cerind premiul pentru Alecsandri.

Știrea privitoare la acest mare succes i-a sosit scriitorului pe la mijlocul lunii mai 1878, în timp ce se afla la Mircești, bucurându-l foarte mult. Alecsandri a declarat însă cu modestia-i atît de caracteristică: „Norocul a vrut ca toate poeziile prezentate la concursul de la Montpellier să fie mai slabe decît a mea și astfel am ieșit învingător. Cu atît mai bine pentru țară.”

Aici, ecoul acestei premiere – prima consacrare internațională a unui scriitor român – a generat o efuziune de entuziasm. Gazetele au inserat timp de multe zile comentarii, informații și articole în legătură cu acest succes. Poetul însuși a primit adrese oficiale, scrisori și telegrame omagiale. „V. Alecsandri, tocmai cînd îl credeam ajuns la treapta cea mai înaltă a măririi sale, deodată s-a urcat și mai sus, la o înălțime și mai mare și dimpreună cu sine a înălțat și națiunea sa în stîmă și admirațiunea lumii civilizate” – se afirma într-un articol apărut în revista „Familia”. „Istoria literaturii noastre vă păstrează litere de aur” – se specifica într-o telegramă tri-

misă de studenții din Iași, în timp ce ziarul „Observatorul” îl numea pe Alecsandri „regele poetilor români”. „Cîntecul gînteii latine” a beneficiat de numeroase traduceri: în limbile franceză, italiană, latină, polonă ș.a., fiind pus pe note de compozitorul italian Marchetti (și cîntat pentru prima dată la 22 mai 1878, în fața a 60 000 de spectatori). Invitat la București, Vasile Alecsandri este sărbătorit printr-un mare banchet cu participarea a 500 de persoane, dat în cinstea sa în seara zilei de 3 iunie 1878 în sala Teatrului Național. O sărbătorire asemănătoare este organizată la Teatrul Național din Iași. Poetul este omagiat în continuare sub diferite forme: la Iași, uliței pe care se afla casa poetului i se dă numele Vasile Alecsandri.

La toate aceste onoruri el răspunde cu modestia ce-l caracterizează: „...A fi poet este favoarea soartei, însă a fi poet aclamat... aceasta este o favoare din cele mai rari în lume... Toate aceste laude... toate aceste simțăminte patriotice ce exprimați, dați-mi voie să nu iau din ele decît o mică parte și celelalte să le revaz către țara mea, către România, căci ei sîntem datori cu tot ce ne bucură și ne interesează”

EUGEN MERGHÎȘESCU

O BIBLIOTECĂ
DE ACUM

4500

DE ANI

În vara anului 1963, Paolo Matthiae, un tânăr arheolog italian, a vizitat satul Tell Mardikh din nordul Siriei.

În 1964 echipa sa începea să scormonească sistematic o colină din apropierea micului sat alcătuit din bordeie de pământ văruite. După doi ani de muncă obositoare, erau dezvelite urmele unui palat din mileniul I î.e.n.,

prim element al unei aşezări urbane puternice. În 1968 a fost scos la iveală torsul unei statui avînd o inscripție în care apărea numele cetății Ebla.

Descoperirea provoacă o puternică impresie asupra arheologilor, care o socotesc de maximă importanță.

În 1973, cercetînd zidurile unui palat datînd din mienul III î.e.n., echipa lui

Matthiae găsea într-o încăpere 42 de tăblițe gravate cu semne cuneiforme. Faptul constituia o mare surpriză, deoarece nu se ştia că pe aceste locuri scrisul era cunoscut în urmă cu 4 500 de ani — ca şi în Egipt, ca şi în Mesopotamia! S-a apelat la un specialist în asiriană. Acesta a reuşit să restabilească textul cuneiform, dar nu să-l şi decrypteze.

O BIBLIOTECĂ DE ACUM 4500 DE ANI

Avea în față o limbă necunoscută. A numit-o eblaita.

Doi ani mai târziu, o întâmplare avea să-i pună pe cercetători în fața bibliotecii palatului — 17 000 de fragmente și 2 000 de piese absolut intacte, de patru ori mai multe texte decât în toate arhivele din aceeași perioadă istorică găsite de arheologi. Tăblițele se aflau rinduite pe rafturi

asa cum stau cărțile în zilele noastre.

Ce se întâmplase? Într-o zi din jurul anului 2 250 î.e.n., năvălitori veniți din sud au dat foc palatului. Dar tăblițele nu au avut de suferit, ci s-au întărit ca și cum ar fi fost arse în cup-tor, și astfel s-au păstrat.

După ani de muncă, a fost întocmit un dicționar eblaito-sumerian. Istovitoarea trudă a cercetătorilor este greu de apreciat,

deoarece fiecare semn putea să aibă pînă la 40 de semnificații!

O primă evaluare a tăblițelor din această insolită arhivă a dus la identificarea mai multor categorii de texte (economice, comerciale, istorice, juridice, literare etc.) în care apar peste 5 000 de nume de locuri (orașe, sate ș.a.), dovedind cu prisosință că în Siria și Irak existau de pe atunci unele cetăți despre care se crezuse că au luat ființă mai târziu. Mai multe dintre aceste cetăți

CARTEA DE

În vestul Peninsulei Italice exista, în antichitate, o regiune (Etruria) locuită de un popor puțin cunoscut, pe care romanii îl numeau etrusc, egiptenii turșa, iar grecii tirsen sau tirenian. Etruria a fost inclusă, în secolul al III-lea î.e.n., în statul roman. Astăzi această regiune se numește Toscana și are ca oraș principal Florența.

În aceasta zonă s-a dezvoltat o cultură înfloritoare, despre care nu se cunosc încă prea multe. Se știe însă că alfabetul folosit de etrusci a fost împrumutat de la greci.

Cele circa 9 000 de texte etrusce ajunse pînă în zilele noastre sînt săpate în piatră sau bătute în aramă, scrise pe tăblițe cerate, pe vase de lut sau

pe suluri de in (celebrele libri linteî = cărțile de in).

Cea mai renumită „carte de in” este calendarul etrusc descoperit la Zagreb, care a acoperit, timp de secole, o... mumie. Povestea acestei cărți constituie un adevărat roman.

Intitulată CELI HUTIS ZATHRUMIS NETHUNS VINUM, cartea constituie cel mai important document recuperat din „marele naufragiu” al limbii etrusce. Este vorba de o fișie de țesătură de in colorată în ocră, lungă de peste treisprezece metri, pe care un scrib a desenat în coloane și paragrafe aliniate de la stînga dreapta circa 1 500 de cuvinte.

Redactat în secolul al II-lea î.e.n., calendarul a ajuns în Egipt prin inter-

mediul negustorilor etrusci. Aici, tăiat în douăsprezece fișii, a fost folosit pentru îmbălsămarea unei fete romane. În 1884, mica mumie din Cairo a fost cumpărată și donată Academiei din Zagreb. În 1892 savantul german Krall, scoțînd fișile de țesături și lipindu-le pe o bucată de pînză, a identificat inscripția ca fiind etruscă. În ianuarie 1985 (la 93 de ani după efectuarea la Amsterdam a primelor expertize chimice) cele douăsprezece bandaje ajung la Berna, Elveția, unde sînt restaurate de către un cunoscut etruscolog. Astfel s-a născut celebra „carte de in”, cel mai amplu text etrusc păstrat, aproape toate celelalte reducîndu-se doar la cîteva cuvinte sau rînduri.

Ceea ce îi intrigă pe cercetători este faptul că, deși se citește foarte ușor, textul se înțelege extrem de greu sau deloc, deoarece etrusca nu corespunde nici unui grup de limbi cunoscute.

Se speră ca tocmai „cartea de in” să-i ajute pe specialiști să pătrundă în tainele acestei limbi necunoscute.

T. NĂSTASE

erau socotite de istorici ca fiind rodul imaginației.

Textele economice și comerciale abundă, deoarece Ebla era o răscruce a schimburilor de mărfuri, care se transportau cu ajutorul măgarilor, pentru că eblanezii nu cunoșteau nici calul și nici cămila. Textele vorbesc despre statutul neguțătorilor, numărul și valoarea taxelor percepute pentru mărfuri, despre tratatele internaționale încheiate de Ebla, precum și despre evenimente din viața cetății.

Potrivit tăblițelor, pe teritoriul aflat în stăpînirea Eblei trăiau aproximativ 260 000 de oameni, iar orașul, împărțit în două zone, avea circa 30 000 de locuitori.

Deși aflate într-un număr limitat, textele literare (imnuri, culegeri de proverbe) prezintă un interes aparte. Ele furnizează informații deosebit de bogate despre cultura zonei. Fondată probabil în mileniul IV î.e.n. de către sumerieni, Ebla a dezvoltat o rețea de comunicații ex-

trem de densă între diferitele state-cetăți din această parte a lumii.

Descoperirea acestei așezări (despre care, înainte de identificare, se considera că a fost situată în sudul Turciei) a făcut posibilă o mai amplă cunoaștere a trecutului popoarelor din Orientul Mijlociu și a înfloritoarelor culturi cu adînci rădăcini în timpurile cele mai străvechi.

N. TIHU

CUM ÎNVĂTAU GRECII ȘI ROMANII

În vechea Eladă, pînă la vîrsta de șapte ani copilul se afla în grija mamei, principala lui preocupare fiind jocul. După această vîrstă, băiatul era încredințat unui pedagog. Acesta îl însoțea pe copil la școală, la palestră (terenul de jocuri sportive), la ceremonii și îl învăța bunele purtări. Era sever și utiliza deseori nuiaua...

Atena poseda numeroase școli, procentul cetățenilor liberi care învățau carte fiind relativ mare. Platon spunea că numai mulțumită învățării omul devine ființa cea mai desăvîrșită. La Atena școlile erau particulare, spre deosebire de Sparta, unde aparțineau statului. Numai copiii familiilor celor mai avute puteau parcurge toate treptele de învățămînt. „Programa” școlară cuprindea: citirea, literatură, muzică, educația fizică, aritmetica și desenele. De la șapte la optsprezece ani, fiii și fiicele stăpînilor de sclavi din Sparta trăiau exclusiv în internatele de stat, în

educarea lor punîndu-se accentul pe mînuirea armelor și deprinderea cu o viață aspră.

Se începea cu învățarea alfabetului. Existau și abecedare cu diferite silabe scrise pe tăblițe de lut. Elevii învățau să scrie cu ajutorul stilului cu vîrf ascuțit pe niște tăblițe de lemn acoperite cu un strat subțire de ceară. Cînd începeau să scrie mai bine, în locul tăbliței foloseau papiusul, pe care îl liniau, și con-

OMENTE DE ÎNCEPUT ÎN ARTA SCRISULUI PE TERITORIUL ȚĂRII NOASTRE

Lumea miraculoasă și fecundă a cuvîntului scris a început a prinde ființă pe teritoriul patriei noastre cu mult înaintea inventării tiparului și a hirtiei.

CUM ÎNVĂTAU GRECII ȘI ROMANII

deiul de trestie. Elevul scria cu minuscule, fără semne de punctuație sau accente. Într-un muzeu din Berlin se păstrează un papirus pe care învățătorul a scris: „Băiete, fii sirguincios ca să nu fii bătut”, iar elevul a repetat de patru ori în scris propoziția!

Aritmetica se preda intuitiv, cu ajutorul fructelor, al degetelor, pietricelelor. De asemenea era folosit abacul: o tăbliță de scîndură cu niște gropițe care despărteau unitățile de zeci și zecile de sute. În aceste scobituri elevii așezau pietricele cu diverse va-

lori nominale, efectuînd operații aritmetice cu numere întregi și cu fracții! Totuși, departe de disciplina severă a școlilor spartane, elevul atenian era mai liniștit.

Orele începeau la răsăritul soarelui și se terminau la asfințit. Vacanța se lua primăvara. Elevul atenian învăța să cînte din gură și la un instrument muzical, de obicei lira sau flaut.

Începuturile instrucției și educației la Roma își aveau obîrșia în familie. Pînă la șapte ani, mama se ocupa de educație, după care aceasta se înfăptuia sub supravegherea tatălui. Conform tradiției transmise de istoricul Titus Livius, cea mai veche instituție de învățămînt romană poate fi datată pe la mijlocul secolului al V-lea î.e.n. și este legată de folosirea pe scară largă a scrisului.

Școlile se aflau în Forul roman. Cel care transmitea cunoștințele într-o școală primară se numea „litterator”, adică „cel care-i învață pe alții literele”. Mai tirziu se va numi „primus magister” sau „ludi magister”. O astfel de școală era frecventată de copiii oamenilor liberi modesti, întrucît cei avuți angajau de cele mai multe ori profesori-sclavi pentru instrucția elementară a fiilor lor.

Școlile erau mixte, în ele învățînd băieți și fete între 7 și 13-15 ani. Mobilierul clasei era compus dintr-un

OMNE TULIT
PUNCTUM QUI
MISCUIT UTILE
DULCE

Desene de: CRISTIAN MARCU

Ca pas de început putem lua cele trei tăblițe de lut ars, descoperite în 1961 la Tărtăria, în județul Alba. Ele reprezintă scene de vânătoare: un animal vînat, vînatul care l-a doborât și lauda adusă dibăciei sale temerare. Aceasta este cea mai veche scriere cunoscută pe teritoriul țării noastre. Ea a fost datată din secolele IV-III î.e.n. Este o formă de scriere ideografică, ce folosea semne care comunicau gânduri sau alcătuiau idei.

Una dintre tăblițe este rotundă, are fața împărțită în

patru prin două linii încrucișate, iar pe fiecare sfert se află încrucișate semne pictografice. În partea superioară ea are un orificiu, ceea ce conduce la presupunerea că tăblițele erau înșirate pe un șnur. Celelalte două tăblițe sînt de formă dreptunghiulară.

Din limba proprie vorbită de geto-daci nu ne-a rămas vreo scriere cunoscută. Avem totuși, transcrisă cu litere latine o cunoscută inscripție: „Decebalus per Scorilo” (Decebal, fiul lui Scorilo), descoperită pe un vas la Sarmizegetusa.

scaun înalt cu spetează (cathedra) așezat pe un piedestal. Aici sedea învățătorul. Pe niște scăunele simple sedeau în jurul lui școlarii. În modesta încăpere se afla și o tablă neagră. Sistemul bazat pe pedagogi-sclavi sau liberi avea neajunsuri, mai ales în privința autorității dascălului.

În școală se învăța mai întîi cititul și scrisul. Metodele erau greoaie și plictisitoare. Școlarii învățau papagalicește numele și ordinea literelor. Apoi literele erau grupate în silabe, în cuvinte întregi, ajungîndu-se la citirea unui text. Din acest moment elevul începea să învețe scrisul, care se practica pe tăblițe cerate. Textele, citite și scrise, erau după aceea memorate.

Urmau primele noțiuni de matematică. Terminologia sistemului de numărare și de calcul se preda folosindu-se pietricelele. Aceste elemente erau învățate în colectiv și însoțite de intonații melodice.

Pe la mijlocul secolului al III-lea î.e.n. apare la Roma un învățămînt public mediu, sub conducerea unui „grammaticus”. Obiectele de bază care se studiau erau limba și literatura, aplicațiile făcîndu-se pe opere poetice. Se mai învățau noțiuni de geografie, istorie, fizică, astronomie. Textele erau dictate elevilor, după care se făceau exerciții de lectură și pronunțare corectă. Ne-a rămas și numele primului „grammaticus”, poetul Livius Andronicus, grec de origine, adus în anul 272

î.e.n. ca prizonier la Roma și care a tradus „Odiseea” lui Homer în limba latină. Într-o astfel de școală ajungeau numai copiii celor bogați.

La începutul secolului I î.e.n. s-a înființat la Roma și un învățămînt de grad superior. Programul elevului era foarte încărcat. Cursurile începeau în zori și continuau pînă după-amiază. Urma o pauză pentru masă, după care se revenea la cursuri. Predarea alterna cu lucrările individuale, respectiv scrierea temelor.

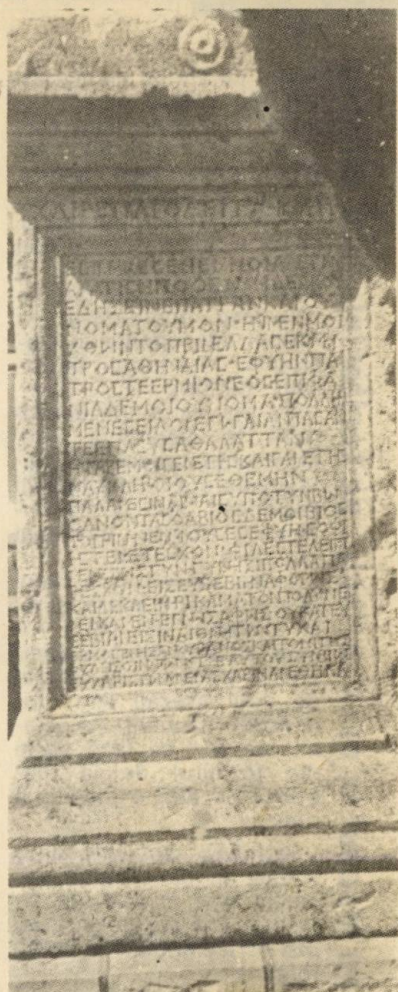
Dacă în epoca republicană școlile erau particulare, în epoca imperială școlile de orice grad au devenit treptat școli de stat. În timpul lui Traian (98—117) a apărut o lege privind educarea a 5 000 de copii săraci din Roma pe spezele statului.

Despre un învățămînt oficial de stat se poate vorbi din timpul împăratului Alexandru Severus (222—235), care a construit localuri speciale pentru școli.

Pe lîngă învățămîntul oficial de stat, existau școli întreținute de administrația orașelor, continuîndu-și activitatea și școlile particulare.

Datorită inventării scrierii, oamenii au putut să se instruiască, ceea ce le-a dat un orizont mai larg și a contribuit la însușirea unei culturi temeinice. Apariția școlii a însemnat un important pas înainte în istoria omenirii.

Prof. TEODOR AXIOTI

Limba și scrierea latină se generalizează pe teritoriul Daciei începînd cu secolul al II-lea. Au fost găsite numeroase inscripții săpate în piatră calcaroasă, scrise cu litere majuscule, uneori și colorate, precum și inscripții incizate în bronz, sub forma unor diplome militare acordate soldaților eliberați din armată și care se stabileau în noua provincie imperială. Dar s-au păstrat și texte latine scrise pe tăblițe cerate, așa cum sînt cele găsite în exploatarea miniere aurifere de la Roșia Montană. Importanța actuală a acestor texte scrise în latina populară constă în

faptul că ele au permis explicarea originii multor cuvinte românești, între care și **a scrie, carte, față** (pagină), **pană, lege, istorie, cuvânt, a cugeta, a lucra...**

În același timp cu latina, pe teritoriul Daciei au fost folosite alfabetul elin și limba greacă, așa cum o dovedesc numeroase inscripții descoperite în Dobrogea, de-a lungul litoralului maritim.

Pe un vas de lut, descoperit la Capidava (jud. Constanța), apare cea dintâi atestare a unui fonetism românesc, sub forma cuvântului PETRE, imprimat cu litere grecești.

În cel de-al treilea secol al erei noastre apare la noi și alfabetul din litere runice, alcătuit din linii combinate între ele și utilizat de goții așezați temporar la nordul Dunării. Pe colanul de aur ce face parte din tezaurul de la Pietroasa se află o inscripție runică.

Românii au folosit o vreme, în cancelariile administrației, în acte etc. alfabetul chirilic, în care au fost scrise și texte în limba română.

În anii 1850—1858 au fost elaborate regulile de înlocuire a alfabetului chirilic cu cel latin. Dar Alexandru Ioan Cuza, printr-un decret din 1862, a fost cel care a hotărât aplicarea generalizată a alfabetului latin.

La baza romanității limbii române stă latina populară, folosită în mod curent de populația Daciei colonizate. Pe baza tuturor dovezilor materiale adunate, putem afirma cu temei că pe teritoriul țării noastre cultura și civilizația scrisului dăinuiesc neîntrerupt de peste două mii de ani.

CLAUDIU VODĂ

Johannes Gutenberg

TIPARUL

• PUBLICAȚII • ZIARE • DICȚIONARE •
ENCICLOPEDII •

□ Primul tipar din lume cu litere mobile, confecționate din argilă întărită la foc, a fost inventat în anul 1046 de fierarul chinez Pi-Sheng. Mai târziu, literele au fost cioplite din lemn.

□ Înainte de Gutenberg, meșterii coreeni au creat șase familii de caractere de imprimerie din metal. Imprimeria coreeană folosea două procedee: xilografia (imprimarea cu ajutorul unor planșe de lemn) și imprimarea textului cu caractere mobile din metal. Pot fi văzute și astăzi două pagini extrase din „Chikchi-Sinikyung”, operă clasică a culturii coreene imprimată spre finele secolului al XIV-lea cu caractere mobile din metal.

□ Prima presă din lume pentru tipărit a fost construită în 1431 de Johannes Gutenberg (1400—1468). Ace-

lași meșter prepară în 1441 prima cerneală destinată imprimării pe ambele fețe ale colii de hirtie. Tot Gutenberg inventează în 1445 turnarea în matrițe a literelor din metal, inaugurând era modernă a tiparului cu litere metalice mobile.

□ Cursivele tipografice (literele inclinate), cu care sîntem atît de deprinși, au fost realizate de un meșter italian care a imitat scrisul marelui poet clasic Francesco Petrarca.

□ Cea mai veche lucrare tipărită în Țara Românească a fost realizată în 1508 la inițiativa domnitorului Radu cel Mare.

□ Întocmirea unei publicații destinate cetățenilor nu-și are originea în apariția tiparului. Se pare că o gazetă scrisă pe papirus apărea în Egipt cu 1750 de ani î.e.n. Tiparul n-a făcut decît să îlesnească munca de întocmire a gazetelor, care, la începuturi, erau scrise de mină. O gazetă originală apărea în China, în anul 400 al erei noastre, imprimată pe mătase. În 1191, la Beijing, apărea, pe hîrtie din fire de bambus, ziarul „King Pao”.

□ Colectionarul englez John Frost dispune de peste 10 000 de felurite gazete, între care rarități datînd din 1630. El a adunat vreme de 50 de ani ziare și reviste apărute în diverse colțuri ale lumii, astfel încît originala sa colecție poate concura multe biblioteci.

□ Cu peste 12 664 263 exemplare înregistrate în aprilie 1978, ziarul japonez „Yomiuri Shimbun”, fondat în 1874, pare a fi atins cel mai mare tiraj din lume. Cifra-record reprezintă suma totală a celor două ediții - de dimineață și de seară.

□ Primul ziar românesc a apărut la București la 8/20 aprilie 1829, purtînd titlul „Curierul românesc” și fiind condus de Ion Heliade Rădulescu. Primul periodic din Moldova s-a numit „Albina românească”. El a apărut la Iași, la 13 iunie 1829, din inițiativa lui Gheorghe Asachi. Întîiul ziar românesc apărut în Transilvania s-a numit „Gazeta de Transilvania”, tipărit, începînd cu 12 martie 1838, la Brașov, din inițiativa lui George Barițiu.

□ V-ați întrebat vreodată cită hirtie se consumă în lume pentru tipărirea ziarelor și revistelor? Iată cîteva cifre: în 1955 - 12 milioane de tone; în 1965 - 17 milioane de tone; în 1975 - 26 de milioane de tone; în 1985 - peste 35 de milioane de tone!

□ Peste o sută de mii de ziare din lumea întreagă sînt colecționate la Muzeul

internațional al presei din orașul Aachen (R.F.G.). Aici poate fi văzut „cel mai mic cotidian” apărut, la New York, în 1859 - gazeta „Constellation”, de numai 12 cmp -, precum și cel mai voluminos ziar, un exemplar din „New York Times” insumînd aproape 400 de pagini și cîntărind ceva mai puțin de 4 kg.

□ Pe la jumătatea secolului trecut, la Paris a apărut o publicație cotidiană tipărită pe pînză. Odată citită, publicația putea fi spălată și apoi folosită ca șervet sau batistă. Tot în secolul trecut, un ziar similar a apărut și în S.U.A. Destinat fermierilor, el avea dimensiuni mai mari decît cel francez, încît fermierii îl puteau utiliza ca... prosop.

□ Una din disciplinele introduse în școlile din Elveția începînd cu clasa a doua primară este... lectura ziarelor. Convingerea pedago-

gilor este că în acest mod se ajunge repede la o mai bună cunoaștere a vieții de către elevi, care arată un deosebit interes pentru diverse evenimente, comentându-le cu multă aprindere.

□ În secolul al XVI-lea Venetia a bătut prima sa monedă, pe care a numit-o „gazeta”. Cînd în Cetatea Dogilor a apărut prima publicație tipărită, numită „Notizie Scritte” („Informații scrise”), aceasta a fost vîndută cu... o „gazeta”. Cu timpul numele monedei s-a extins asupra publicației, iar cuvîntul italian „gazeta” s-a răspîndit în accepția actuală.

□ Dicționarul chinez editat în anul 1600 este opera cea mai voluminoasă din lume. El numără 5 020 de volume a cîte 170 de pagini fiecare.

□ În 1858, Societatea de Filologie din Marea Britanie a luat hotărîrea de a scoate un dicționar bazat pe principii istorice. Fiecare cuvînt urma să capete nu numai o explicație, ci și o scurtă „biografie”, cuprinzînd originea și evoluția sa, începînd din secolul al XI-lea. O serie de citate din operele literare apărute de-a lungul veacurilor aveau să ilustreze modificările în timp ale sensului unui și aceluiași termen. Au trecut mai bine de două decenii. În 1879, un șopron din grădina lui James Murray, sub redacția căruia se elabora dicționarul, adăpostea cîteva sute de mii de fișe închise în 1 029 de casete. Dar de tipărit nu se tipărise nici măcar o pagină. Abia în 1884 a apărut primul volum, consacrat literei A. Iar volumul închinat literelor X-Y-Z s-a tipărit abia în 1928!

□ 20 de volume numără „New Grove Dictionary of

Music and Musicians”, apărut la Londra. Imbrățișînd totalitatea cunoștințelor muzicale ale omenirii, dicționarul cuprinde 22 de milioane de cuvinte, reunind 22 500 de articole redactate de 2 500 de specialiști din întreaga lume și este opera de referință cea mai completă asupra acestei teme.

□ Profesorul canadian Joel Bonn, specialist în însușirea lecturii rapide, a fost proclamat de presa din Montreal drept omul cu cea mai vastă colecție particulară de dicționare din lume. El este posesorul a 550 de dicționare, dintre care 70 în cele mai puțin uzitate limbi din lume, de la latină pînă la malayeză. Pasiunea lui Bonn pentru dicționare s-a născut, conform declarațiilor lui, din cauza timpului îndelungat petrecut în sălile de așteptare ale aeroporturilor.

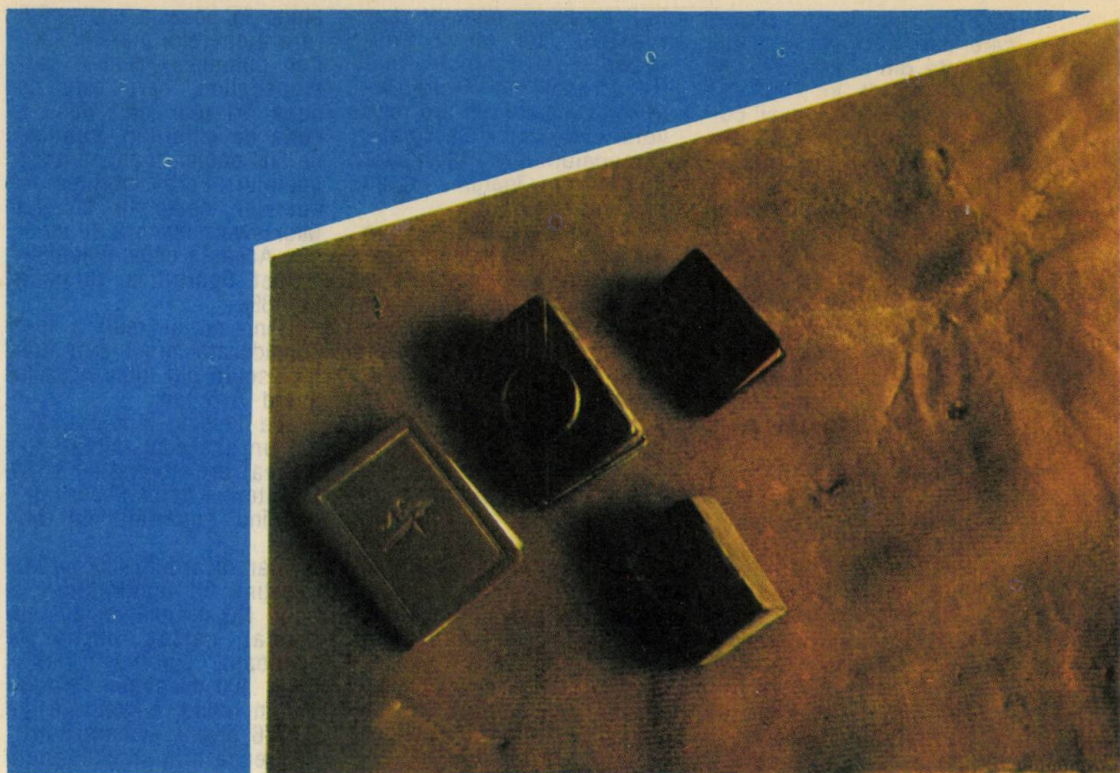
□ Unii cercetători consideră că prima enciclopedie din lume ar fi fost aceea

păstrată fragmentar, prin care greul Speusipos încerca, în anul 370 î.e.n., o clasificare a plantelor și animalelor. Alți cercetători încep însă istoria enciclopediilor cu „Disciplinarum libri” a lui Marcus Terentius Varro (116-27 î.e.n.) sau cu „Historia Naturalis” a lui Pliniu cel Bătrîn (24-79 e.n.).

□ Marea enciclopedie chineză „lun Lo” se compunea din 11 095 de volume, ce cuprindeau, în 22 877 de cărți, scrieri clasice, istorice, filozofice, literare etc. 60 de volume cuprind numai tabla de materii. Manuscrisele originale au fost distruse la o dată necunoscută și ceea ce a mai rămas a fost un duplicat din anii 1562-1567. Dar și acest duplicat a fost în mare parte distrus în anul 1900. Din această uriașă operă se mai cunosc în zilele noastre doar aproximativ 400 de volume.

MIHAI BURDUJA

De cînd s-a inventat tiparul a existat o rîvnă a editorilor de a produce și cărți liliputane. Poate că ei, tipografil, excelînd în împodobirea cărților cu miniaturi, viniere și inițiale artistice care de care mai complicate, au vrut să facă o demonstrație de înaltă măiestrie turnînd litere minuscule și culegînd cu ele.

Știm de la Pliniu cel Bătrîn că încă Cicero a vîzut un manuscris al „Iliadei” care încăpea într-o coajă de nucă! De-a lungul timpului, în lume s-au editat zeci de ediții miniaturale, adevărate capodopere ale tehnicii și artei poligrafice, unele dintre ele fiind aproape imposibil

de citit fără lupă, atît de mărunte sînt literele, lucrute anume.

Printre cele mai cunoscute cărți de format mic se numără una editată la Oxford (1876) de dimensiunea 116x55 mm, cîntă-

rind 95 g; o ediție a „Divinei Comedii” de Dante Alighieri avînd mărimea unui breloc de ceas; „Adevăratul dicționar de buzunar francez-englez” (1873) de format 99x59 mm, a cărui tipărire a du-

LILIPUTANII DIN LUMEA CĂRȚILOR

rat opt ani. Unul dintre cele mai mici volume cunoscute din acea perioadă a fost tipărit în 1896 de Salmin din Padova și cuprinde o scrisoare din 1615 a marelui savant Galileo Galilei. Cartea are 15 mm înălțime, 10 mm lățime și 65 mm grosime. Ea numără 4 000 de cuvinte cuprinse în 277 de pagini și are o greutate de aproximativ un gram și jumătate! (O cutie obișnuită de chibrituri poate cuprinde vreo 10 cărți de felul acesta.) Această carte a fost descoperită în orașul italian Bergamo și-n prezent se află la... Biblioteca Centrală Universitară din Cluj-Napoca!

Amatorii de ediții rare pot găsi la Biblioteca Centrală de Stat o serie de cărți de format minuscul, dintre care unele apar în imagine.

Cronologic, prima lucrare liliputană ieșită de sub teacurile românești datează din anul 1933. Atunci a început să apară „Biblioteca Mărtisor”. Mai

întîi a apărut poemul „Luceafărul” de Mihai Eminescu, apoi, în anul următor, „Poezii” de Tudor Arghezi, urmate de un mic volum de I.L. Caragiale. Dimensiunile cărților sînt de 34 mm înălțime și 23 mm lățime.

În ultimul deceniu se constată pretutindeni creșterea interesului pentru edițiile miniaturale. Un colecționar se mîndrește nu de mult cu o bibliotecă minusculă, care îi încapă... într-o lingură. Este vorba de 12 volume, printre care o culegere de versuri, un dicționar al limbii engleze cuprinzînd 12 000 de cuvinte etc.

O cărticică avînd formatul de 5x5 mm conține „Jurămîntul olimpic”, imprimat în Franța, în șapte limbi. Exemplarele ei sînt legate în piele și au o lupă pentru lectură.

În U.R.S.S. a luat naștere Clubul amatorilor de cărți miniaturale. Azi el are aproape 40 de filiale în diferite orașe.

Casa muzeu „Adam Mickiewicz” din Novogrudok a

ajuns în posesia unei ediții rare a operelor marelui scriitor polonez. Această carte-medalion, care este de două ori mai mică decît o cutie de chibrituri, conține, pe 500 pagini, toate scrierile poetului. Ediția normală a operelor complete ale lui Mickiewicz numără 16 volume. Această ediție-medalion a fost tipărită la Varșovia în 1898.

Pînă nu de mult a fost considerată drept cea mai minusculă din lume o carte avînd 5x5 mm.

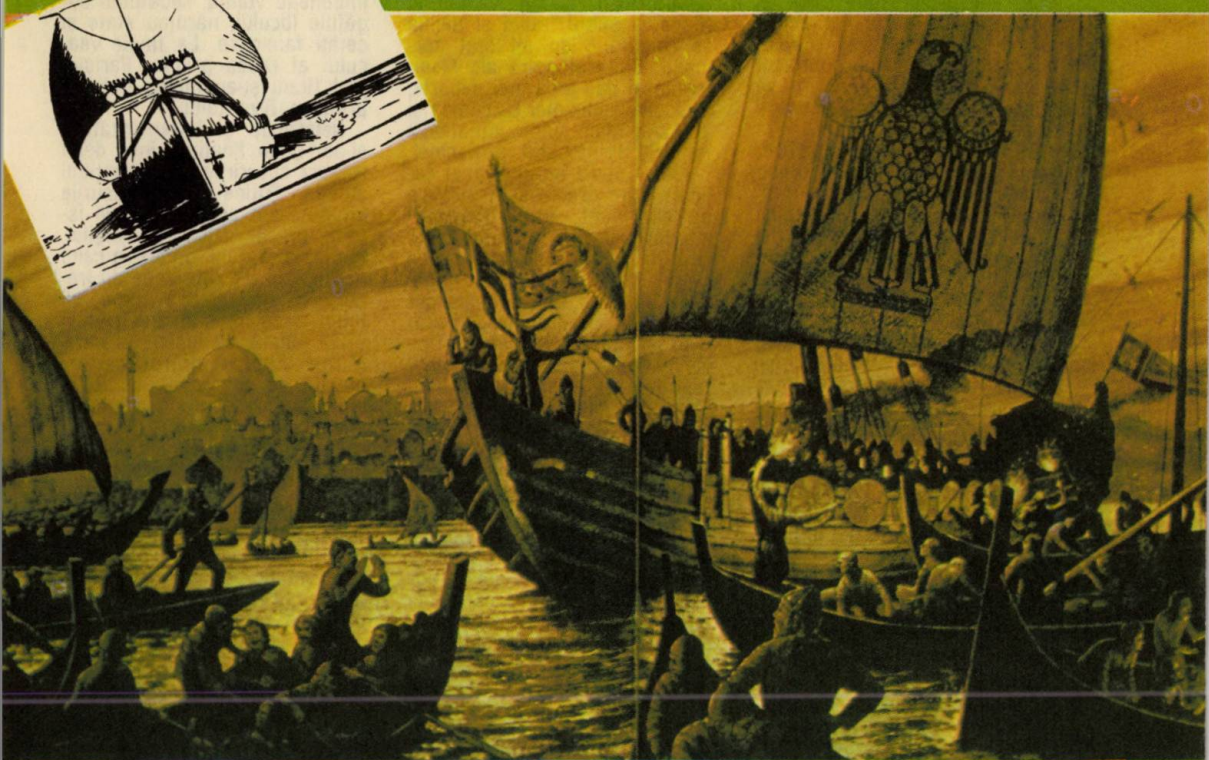
La Leipzig a fost publicat un abecedar miniatural. Cartea are formatul 2,5x3 mm, textul de pe fiecare filă ocupînd suprafața de 2x2 mm.

Dar recordul recordurilor aparține tot tipografilor niponi. Nu de mult ei au imprimat cartea intitulată „Limbaajul culorilor”, însumînd 100 de pagini, într-un volum avînd, o greutate de 0,0076 grame și care poate să treacă prin urechile unui ac...

**MIHAI BURDUJA și
AVRAM D. TUDOSIE**

CAVALERII MĂRILOR

CORĂBIILE LUNGI

Sînt numeroase popoarele care au înscris date memorabile în istoria navigației, care au dat celebri cutezători ai mării, de la căutătorii antici ai Linii de Aur la cei care au dat primii ocol planetei sau la navigatorii solitari de astăzi. O singură populație și-a legat însă în asemenea măsură destinul de străbaterea mărilor că nici nu mai poate fi despărțită de ea: a vikingilor, cei care au

tăcut din mare casa lor permanentă, continentul preferat, singurul pe care l-au stăpinit cu o măiestrie fără egal.

Totul i-a pregătit pe acești scandinavi pentru viața pe care și-au ales-o: în micile așezări ascunse de străbunii lor pe țărmul zbuciumat al fiordurilor, peticele de ogor slab roditor împrăștiate ici-colo, cirezile rare, vinătoarea nesigură, pescuitul nu foarte îmbelșugat le

înlesneau, numai un trai foarte modest. În schimb acești oameni aspri lucrau lemnul cu mare măiestrie, modelînd, de-a lungul veacurilor, corăbiile lungi care le-au adus faima.

Pînă prin secolul al X-lea, saatele risipite ale normanzilor alcătuiau formațiuni statale slab închegate. La finele primului mileniu al erei noastre oamenii nordului au trebuit să accepte domnia lui Harald, un crai bin-

CORĂBIILE LUNGI

tuit de ambiții fără precedent. El a obținut în al doilea deceniu al veacului amintit supremația asupra tuturor formațiunilor statale existente. Dar nu întreaga populație i s-a supus. Buni cunoscători ai apelor, bintuind adesea coastele unor teritorii străine, parte din acești năieri îndrăzneți și-au părăsit sălașurile, alegând un continent liber - marea -, pe care se știau imbatabili. Li s-a spus vikingi.

Elegante, suple, rapide, ușoare, lunecind fără zgomot, corăbiile lor au intrat în legendă. O legendă confirmată de arheologi. O navă de acest fel din secolul al IV-lea, descoperită în ultimele decenii, măsoară 24 m în lungime, 3,5 în lățime. Ambarcațiunile vikingilor erau inzestrate cu un catarg sau două, folosind la nevoie pinzele, dar își datorau viteza mai cu seamă vislașilor, înșirați pe bănci mișcătoare și având ramele prinse în furci. Cu prora înaltă, cu fundul ascuțit, cu scuturile de fier ale luptătorilor înșirate pe margini, aceste nave au dominat mările veacuri la rând.

Nu este de mirare că încă prin anul 882 atinseseră Arhipelagul Spitzbergen și, ocolind pe la nord Peninsula Scandinavă, descoperiseră Marea Aral. Încă la începutul acestui secol se instalaseră pe tot țărmul sudic al Mării Baltice și Mării Nordului, în Scoția, Islanda și Anglia litorală, iar în 911 înfiintau în nord-vestul

Franței ducatul Normandiei. Ocuparea în 1066 a Angliei de către o formațiune normandă marchează o dată istorică în viața insulei. În paralel îi găsim la porțile Parisului, pe țărmul iberic și chiar pe cel nord-african, iar în secolul al XI-lea în sudul Italiei și Sicilia se constituie un alt stat normand. Căile albastre ale Mediteranei îi duc încă mai departe, în sudul Peninsulei balcanice și al Asiei Mici, unde înfiintează în 1098 Principatul Antiochiei.

Alte grupuri de nomanzi coboară spre Grecia și Asia Mică pe continent, urmând cursul marilor ape din răsăritul Europei. Din Golful Finic ei urcă pe Neva, străbat Lacul Ladoga, riul Volhos și Lacul Ilmen, ducându-și apoi corăbiile pe uscat până la afluenții Dvinei, apoi pe jos iarăși până spre afluenții Niprului, pe apele căruia ating Marea Neagră, iar în cele din urmă Constantinopolul. În paralel, alte expediții își poartă în spinare corăbiile spre apele Volgăi, pe care apoi navighează până în Marea Caspică. După unii autori, în secolul al XI-lea poposeau în viitorul Iran.

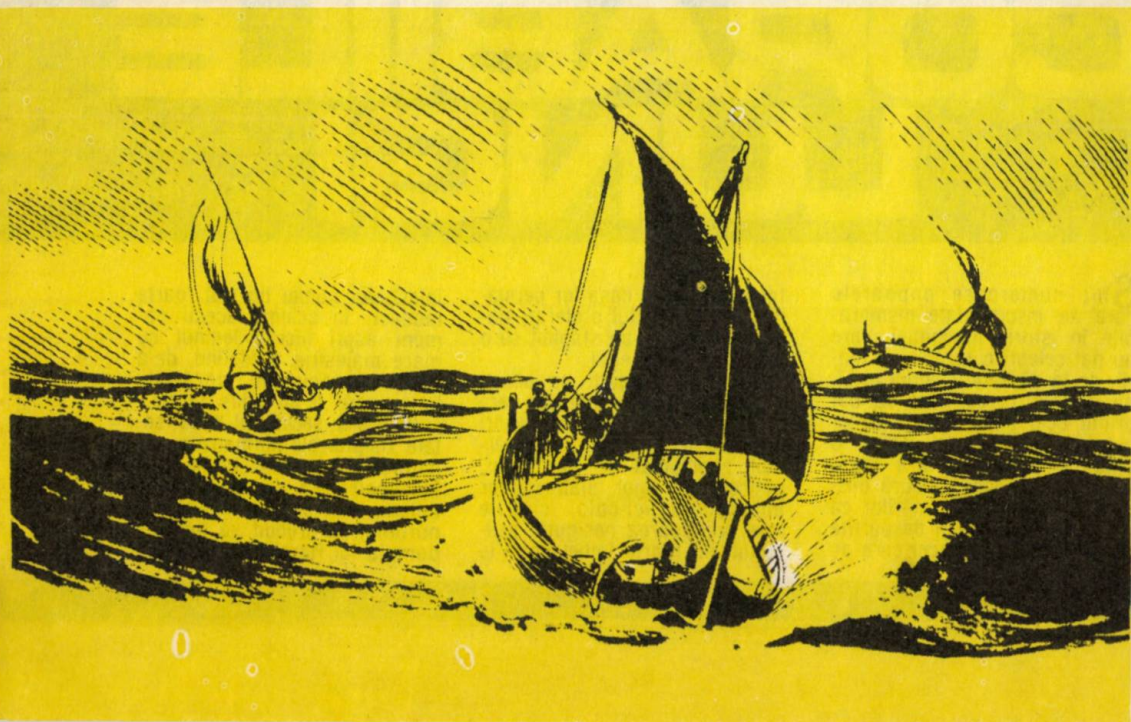
Desigur, nu avem de-a face numai cu niște mari constructori de nave, cu un popor pentru care marea și navigația nu mai prezentau secrete, care se mișca pe valuri cu cea mai mare iuțeală și precizie în epoca sa și avea tăria de caracter de a traversa continentul purtindu-și corăbiile cu sine. Vikingii erau niște cuceri-

tori. Ocupată de vikingi, căutându-și apărarea în unirea cu Norvegia în secolul al XIII-lea, cu Danemarca în veacul al XIV-lea, Islanda nu-și va regăsi independența decît în 1944! Oriunde poposeau, vikingii își impuneau voința, secătauiau bogățiile locului, năruiau state și cetăți faimoase. La finele veacului al IX-lea prădau Parisul. Mai tirzii și-au impus puterea prinților Bizanțului.

Neînfricați și întreprinzători, ei nu și-au finalizat însă decît rareori cuceririle în formațiuni stabile. Puține din popasurile lor au lăsat urme adînci în istorie, precum cucerirea Angliei, fondarea statului danez, a celui norvegian. Din alte zone au trebuit să se retragă după un timp, dacă nu s-au integrat în viața locală. La începutul mileniului nostru marea formațiune normandă se concentra în cîteva state și un ducat cu existență efemeră.

Paradoxal, zonele lor de baștină se numără în prezent printre cele mai pașnice. Uimitoare, legendară rămîne însă tradiția milenară a unui neam înfrățit cu marea în vremuri în care multe popoare se mulțumeau să plutească pe lingă propriile țărmuri!

Cine poposește astăzi în țările nordice nu poate ocoli muzeele în care pot fi admirate originalele regăsite ale corăbiilor lungi de odinioară, capodopere ale tehnicii și aerodinamicii, numărînd cu o mie de ani mai mult decît aceste noțiuni.

ÎNȚILA DESCOPERIRE A AMERICII

În urmă cu peste o mie de ani, o legendă islandeză povestea că departe, departe, către soare-apune, s-ar afla teritoriile mirifice ale unei lumi străine de cea cunoscută. Spunea legenda că piratul islandez Gunnbjörn Ulvssönn, aflându-se pe o insulă din apropierea Islandei, a întrezărit cu ochii săi vulturești țărmurile scilpitoare ale unei țări neștiute.

Abia în secolul al X-lea s-a ivit omul care avea să încerce a despărți adevărul de legendă. Erik Raude, în traducere Erik cel Roșu, căci despre el este vorba, nevoit să părăsească țărmul scandinav, s-a instalat în Islanda. Aici se pare că a fost cucerit de legenda ținuturilor îndepărtate și a fabuloaselor bogății de acolo. Formindu-și un echipaj ales, Erik a părăsit Islanda în anul 981, navigând mereu către apus, până a descoperit un țărm stîncos și arid. Totul se afla sub o platoșă de gheață, în afara unei cîmpii ocrotite și verzi, unde creșteau arbori și animale.

Trei ani mai târziu, Erik, revenit în Islanda, istorisea oricui sta să-l asculte despre minunățiile acestor pămînturi. Astfel că în anul 986 o mulțime de navigatori urca la bordul a 25 de ambarcații în-

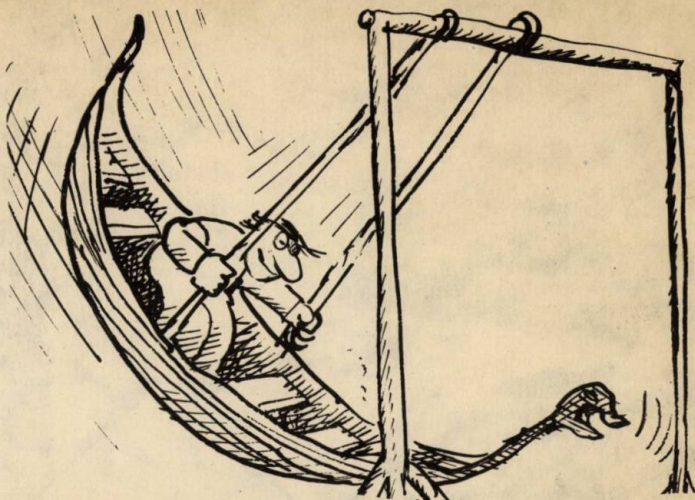
dreptindu-se către Țara cea Verde (Groenlanda). Izbucnind o furtună, micile nave s-au pierdut una de alta. Cele 14 rămase și-au continuat drumul pînă la țărmul cîntat de legendă. Aici vikingii au

intemeiat prima așezare de peste ocean. Izvoarele spun că noii sosiți au aflat urmele unei vieți anterioare, după care au dedus că în trecut clima Groenlandei era mai puțin aspră.

Colonia normandă s-a dezvoltat, inflinându-se aproape o sută de cătune. Dar locuitorii nu puteau depăși limitele înghețate ale cimpiei lor. Ei nu puteau supraviețui fără sprijinul celor de acasă. Au încărcat așadar blănuri de urs și colți de morskă și, în frunte cu fiul lui Erik cel Roșu, numit Leif, o mică escadră a traversat oceanul până în Norvegia. După un an, el a pornit înapoi cu cele necesare, dar o furtună l-a dezorientat, purtându-l mai către sud, spre alte pămînturi, mai blinde, unde creșteau griu sălbatic, arbori și arbuști. De astă dată se afla pe ceea ce

astăzi numim continentul american.

Fericit de noua descoperire, Leif s-a întors către nord, căutându-i pe ai săi. Găsindu-l, le-a împărtășit vestea. Dar Erik nu mai era în putere și a refuzat să plece în necunoscut. Leif și ai săi au navigat în direcția hotărâtă, însă țărmlul înverzit nu s-a arătat. Au poposit în alte locuri, le-a explorat, dar abia în adincul ținutului au aflat semnele de belșug știute.

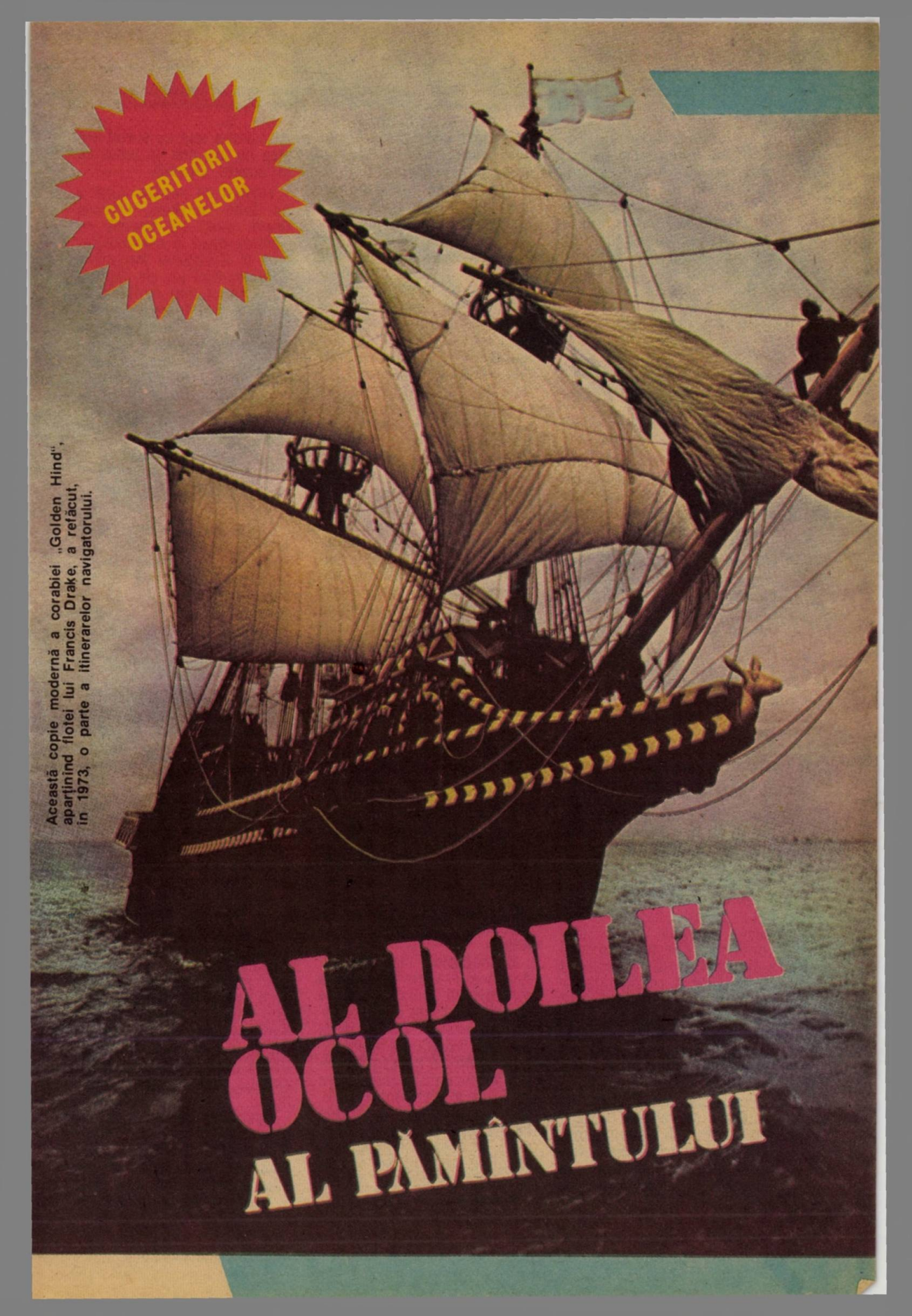
Primilor exploratori le-au urmat alții, care au pătruns pe gura unui fluviu până în zona numită astăzi a Marilor Lacuri. Băștinașii erau blinzi. Odată însă, în mijlocul unei petreceri, unul dintre boii aduși de acasă a început să mugească. Băștinașii au încrămenit de spaimă, apoi au rupt-o la fugă. Rămăseseră însă pe aproape. Islandezii le simțeau neconținut prezența. După câteva săptămîni localnicii au dat atacul. Ciocnirea a fost crîncenă. Îngroziți, islandezii au cerut căpeteniei lor să-i conducă acasă.

Și astfel, după trei ani de ședere în Vinland, cum au numit țara descoperită, au pornit cu toții spre Islanda. De ajuns a ajuns însă numai o singură barcă. În ea se afla primul copil european care văzuse lumina zilei în Lumea Nouă.

Adevăr sau legendă? Într-o interesantă și documentată prezentare a istoriei normanzilor („Oamenii nordului”, 1965), Florica Lorin relatează că, după 10 ani de săpături efectuate în Peninsula Labrador, arheologul Helge Ingstad a descoperit, în secolul nostru, dovezile incontestabile ale vieuirii vikingilor în acele ținuturi. Pentru a consemna faptele lor temerare, a fost instituită ziua lui Leif Eriksönn (Leif, fiul lui Erik), serbată la 9 octombrie a fiecărui an. Unii cercetători susțin că alte expediții au premers acesteia. Rămâne ca viitorul să elucideze și această pagină din trecutul indepartat.

CUCERITORII
OCEANELOR

Această copie modernă a corăbiei "Golden Hind",
aparținând flotei lui Francis Drake, a refăcut,
în 1973, o parte a itinerarelor navigatorului.

AL DOILEA OCOL AL PĂMÎNTULUI

AL DOILEA OCOL AL PĂMÎNTULUI

În 1492, Cristofor Columb debarca pentru prima oară pe un țărm american. În 1521, cel din urmă vas al lui Fernando Magellan înfăptuia, fără comandantul portughez, căzut în Filipine, primul ocol al Pământului. Al doilea avea să se încheie abia în 1580, sub comanda englezului Francis Drake.

*Chemarea
mării*

Marele navigator **Francis Drake**, unul dintre cei mai vestiți corăbieri ai tuturor timpurilor, spaima navelor spaniole care storceau aurul din Lumea Nouă, s-a născut în jurul anului 1540. La 12 ani se și afla pe mare, învățând navigația pe vasele care străbăteau capriciosul Canal al Minecii. În acea vreme navigația era o profesie dură, iar deprinderea ei a fost pentru Francis o experiență amară. Dar învățăcelul s-a dovedit atît de zelos încît părintele său, nevoit să apuce tirziu căile apelor, i-a lăsat vechea sa corabie lui Francis, cel mai mare dintre cei 12 fii ai săi. La 20 de ani tinărul îl însoțea pe marele navigator John Hawkins în cursele sale dintre vestul Africii și America, nesocotind monopolul spaniol, care închidea oricui accesul către noul continent. Aceste incursiuni s-au desfășurat adesea cu complicitatea reprezentanților locali, nu totdeauna fără vărsare de sînge. În 1568 încă tinărul navigator se și număra printre căpitani de vas ai flotei lui John Hawkins.

Era o vreme tulbure. Prin tradiție, numeroși navigatori ai timpului aveau apucături pirateresti. Pe întinderile Oceanului Atlantic se întîlneau și se contraziceau

interesele unor state puternice precum Anglia, Spania, Portugalia. Pentru fiecare dintre cei ce navigau sub unul din pavilioanele acestor țări era un titlu de mîndrie să-i atace pe adversari. Interesul personal se împăca de minune cu acest chip de a vedea lucrurile.

În Anglia domnea Elisabeta, o regină energică, gata să facă orice pentru a umbri gloria și puterea Spaniei, marea cuceritoare a timpului, stăpîna de atunci a Lumii Noi. Pentru Spania lui Filip al II-lea, unul dintre obiectivele cele mai de frunte era cucerirea Angliei. Ca să reziste, regatul englez avea nevoie de o flotă puternică. Dar încercările Elisabetei de a alcătui o asemenea flotă erau împiedicate de cîțiva nobili englezi din consiliul de coroană, aflați în solda regelui spaniol. Ei se opuneau construirii unei flote britanice spre a da timp spaniolilor să-și constituie în liniște acea forță de șoc navală care se va numi Invincibila Armada, marea flotă spaniolă de război, ea însăși în formare.

În aceste condiții Elisabeta era nevoită să acționeze pe alte căi. Una dintre ele era sprijinirea din umbră a acțiunilor îndreptate împotriva bunurilor coroanei spaniole, între care susținerea tainică a corsarilor care atacau navele statului spaniol spre a le prelua încărcătura și a o aduce în Anglia.

Descoperită încă recent, America era pentru Spania o nesfîrșită sursă de metale prețioase și alte bogății. Tezaurul englez tînjea după ele. Dar Anglia nu avea puterea militară necesară pentru a înfrunta Spania. Era încă un motiv pentru încurajarea pirateriei orientate împotriva bunurilor spaniole. În vreme ce piratii englezi se avîntau pe ocean, Elisabeta putea să afirme

cu fruntea sus că statul englez nu are nici un amestec în aceste ciocniri.

Format la școala dură a lui John Hawkins, Francis Drake avea să devină un pion de bază în războiul secret al Elisabetei împotriva Spaniei. Nici un alt căpitan nu a făcut mai mult ca să umilească imperiul spaniol și să pună fundamentele dominației engleze asupra mărilor, care avea să dureze secole în șir.

*Căpitanul
Drake
acționează*

Flota lui Hawkins, care întreprindea o altă incursiune în Lumea Nouă, număra șase nave dintre care una era condusă de Francis Drake. Atunci cînd au ajuns la Veracruz (în Mexicul de astăzi), pe navele englezești prăduite de furtună alimentele erau pe sfîrșite. În lipsa altei alternative, navigatorii au hotărît să poposească în chiar portul advers! Dar tocmai cînd ancorau în acest important port spaniol, o flotă de vreo 30 de nave sosea din metropolă aducîndu-l pe noul vicerege. Hawkins era hotărît: dacă i se va cere, va face cale întoarsă. Dar nu s-a întimplat așa. Spaniolii au pătruns în port fără să dea englezilor o atenție specială. Rămînea stabilit ca aceștia să părăsească Veracruz cît mai curînd posibil. Nu peste mult timp spaniolii au deschis totuși focul, făcîndu-i pe nepoțiti să piardă două nave. După această întîmplare Drake nu a mai încheiat niciodată înțelegeri cu spaniolii.

Aventura se soldase cu un dezastru financiar. Peste doar cîțiva ani Drake făcuse însă rost de alte fonduri și-și constituia o flotă pro-

prie. Avea planuri ambi-
tuoase.

În primăvara anului 1572 se afla iarăși în apele spaniole, de astă dată pe cont propriu. Drake adulmea în jurul „drumului aurului și argintului”. Spaniolii aduceau aurul din Peru, iar argintul din Bolivia, cu navele, prin Oceanul Pacific, pînă în Istmul Panama. Porțiunea continentală era străbătută de caravane de cătări bine încărcăți cu bogățiile jefuite de la populația băstinașă pînă la galioanele spaniole din Atlantic. Aceste nave trebuiau să aștepte în Marea Caraibilor, la Nombre-de-Dios.

Drake fusese foarte prudent. Pornise numai cu două vase mici, navigînd mai mult noaptea. Pentru a-i deruta pe spanioli, care țineau sub observație orice navă englezescă ce s-ar fi putut îndrepta spre America, Francis Drake a navigat mai întîi către Insulele Canare, apoi, fără altă escale, a pornit spre Lumea Nouă. Traversînd fără incidente Atlanticul, el s-a îndreptat spre Nombre-de-Dios. Galioanele spaniole așteptate de Drake nu apăruseră încă, deoarece furtuni puternice le întîrziară plecarea din porturile Lumii Vechi. În antrepozite, comorile acumulate de cuceritori așteptau navele care să le aducă în Europa.

Drake a hotărît să profite de această împrejurare și să atace orașul, spre a pune mina pe comori înainte de sosirea navelor spaniole. După capturarea prăzii era însă necesar să-și ascundă mica flotă, spre a nu pune în gardă vasele militare spaniole care aveau să pornească fără întîrziere în urmărirea lui. În acest scop el a început amenajarea într-un golf pustiu de pe țărmul unei insule stîncose descoperită de el, aflată la 160 de mile

FRANCIS DRAKE

de Nombre-de-Dios, a unui fort de mici proporții, ridicat din trunchiuri de copac și bine camuflat în pădurea virgină care acoperea insula. Navigatorul a preparat în același timp trei ambarcații cu fundul plat, pe care intenționa să le folosească pentru capturarea comorilor din port. Apoi a pornit la drum.

După trei zile de navigație de-a lungul coastelor spre nord-vest, a întîlnit o nouă insulă, acoperită cu pini, unde a dat peste cîțiva sclavi negri fugiți din portul spre care se îndrepta. De la ei a aflat că portul era bine apărat de o garnizoană nu-

meroasă, întărită cu trupe trimise din orașul Panama. Această mare desfășurare de forțe fusese impusă nu numai de iminența unor atacuri pirateresti, ci și de prezența în împrejurimile orașului a unui mare număr de sclavi negri evadați, nevoiți și ei să atace orașul ca să poată supraviețui.

Drake și-a ancorat cele două corăbii în dreptul insulei cu pini și, urmat doar de 73 de oameni, și-a continuat drumul pe cele trei nave cu fundul plat. După o săptămînă de navigație, a debarcat neobservat în golful San-Blas, aflat la circa cinci mile de oraș,

AL DOILEA OCOL AL PĂMÎNTULUI

unde a recrutat alți cîțiva sclavi fugiți, pe care i-a învățat să minuiască armele de foc. S-a imbarcat din nou și, în miez de noapte, a pornit către port. A acostat în preajma orașului, pe o plajă. Și-a împărțit oamenii în două grupe și, după ce le-a explicat planul de bătaie, care consta dintr-un atac fulgerător din două direcții, a dat semnalul de plecare. Drake nădăjdui să surprindă garnizoana nepregătită de luptă.

*Esecuții
și victorii*

La momentul potrivit, Drake a luat orașul cu asalt. Sclavii negri îl ajutaseră să întocmească un plan al orașului. Dispunea numai de 61 de oameni înarmați cu arcuri și muschete. Unii purtau sulite aprinse, care, în panica invaziei, aveau să-i facă pe locuitori să creadă că atacatorii sînt foarte numeroși.

Ajunși în port, Drake și oamenii săi au reușit să pună mîna pe tunurile care păzeau rada. Totuși, un soldat spaniol a izbutit să dea alarma. Pe străzile orașului s-a stîrnit panică. Drake a dezlănțuit atacul, luînd cu asalt clădirile oficiale. El a pus mîna pe argintul stocat la reședința guvernatorului. Dar tocmai edificiul care adăpostea tezaurul orașului nu a putut fi ocupat. În timpul crîncenei lupte s-a pornit o ploaie torențială, care a dat peste cap toate planurile lui Drake. Pulberea udată de torențele de apă a făcut inutilizabile armele de foc. Spaniolii, superiori ca număr, și-au regăsit curajul. Ei au contraatacat, silindu-l pe Drake să se retragă.

A doua zi, după încetarea ploii, englezul a reluat ofensiva, dar, spre ghinionul lui, a fost rănit la picior și silit să bată din nou în retragere. Acest al doilea eșec l-a făcut să renunțe la planul inițial.

Scos din minți de insuccesul de la Nombre-de-Dios, Drake a decis: va ataca orașul Cartagena. Încercarea nu i-a izbutit însă datorită forțelor mult superioare ale spaniolilor. Piratul a fost obligat să se retragă, alegîndu-se cu o captură fără importanță.

Drake nu s-a lăsat însă descurajat nici de data aceasta. Nu putea concepe să se întoarcă în Anglia fără o pradă bogată. A făcut deci o propunere negrilor fugiți: să atace împreună convoaiele cu aur care veneau pe uscat dinspre Panama spre Nombre-de-Dios. Riscurile erau deosebit de mari, deoarece operațiile urmau să se desfășoare în junglă. Pregătirile nu se încheiaseră cînd o epidemie de friguri galbene a lovit echipajul. Molima a secerat 30 de oameni, printre care un frate al lui Drake și medicul expediției. Cu marinarii rămași în viață, la care se adăugau negrii fugiți, temerarul pirat s-a îndreptat spre coasta Pacificului, în întîmpinarea convoaielor cu aur. Prețiosul metal era transportat de unități militare care dispuneau de cîte 60 de animale de povară (catiri), escortate de soldați.

Drake a poposit pe o colină din preajma orașului Panama, așteptînd să apară unul dintre convoaiele mult visate. Cîțiva negri trimiși anume la Panama l-au vestit că un mare transport de aur avea să pornească spre Nombre-de-Dios. Drake și oamenii lui s-au pus la pîndă. Iscoadele nu mințiseră. Caravana, compusă în total din 180 de catiri încărcati cu mărfuri și aur, se apropia de locul ales de

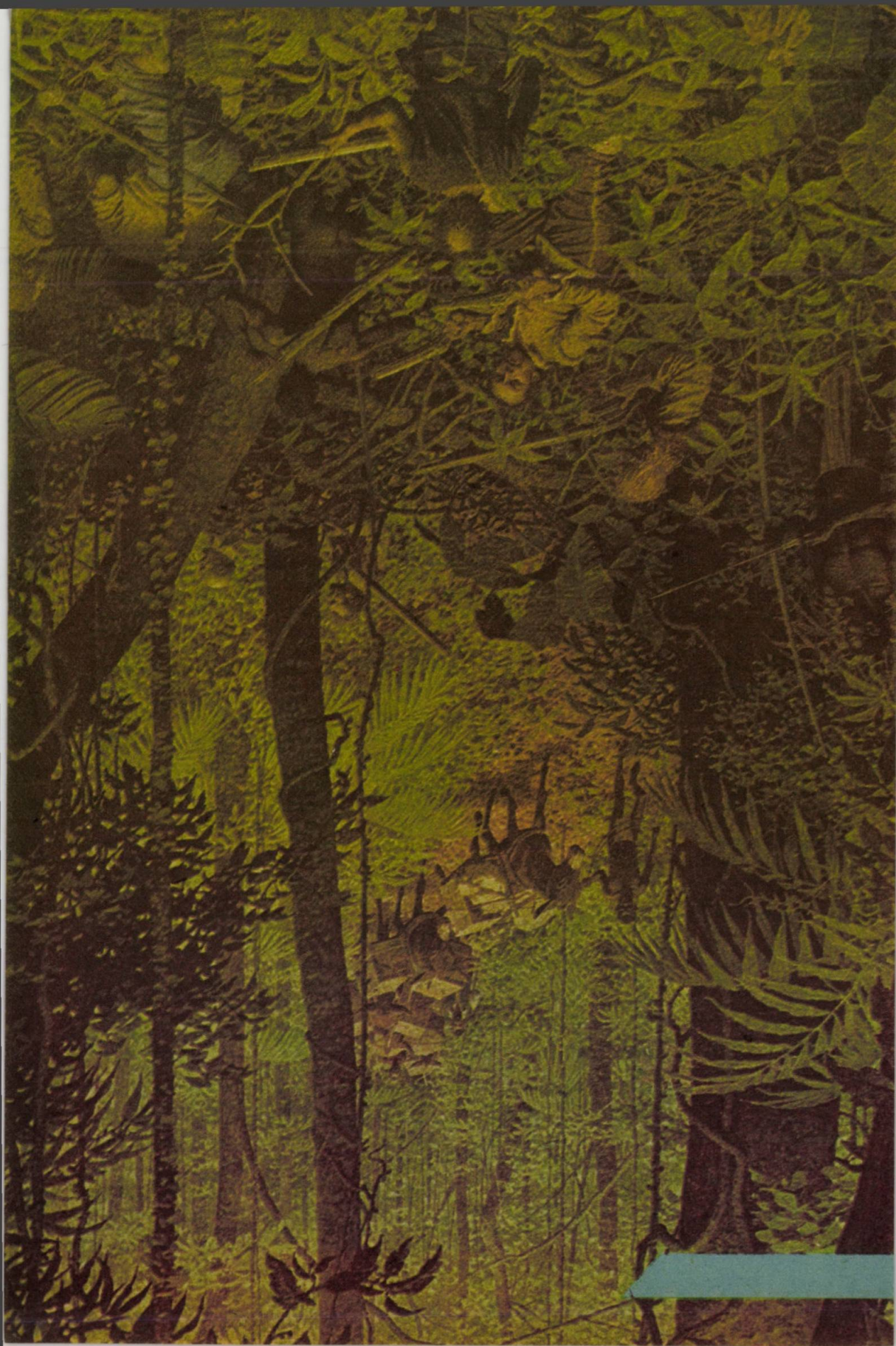
Francis Drake pentru dezlănțuirea atacului. Dar avangarda spaniolilor, surprinzînd o mișcare suspectă în junglă, a dat alarma. Catirii care transportau aurul au făcut cale întoarsă. Cei împovărați de mărfuri fără mare valoare și-au continuat drumul spre Nombre-de-Dios. După o luptă scurtă cu spaniolii, Drake a capturat convoiul. Deziluzia lui a fost însă nemăsurată cînd a constatat că, în locul aurului, sacii conțineau făină, cartofi și fructe.

Acest nou eșec l-a silit să părăsească în grabă împrejurimile orașului Panama, deoarece era de așteptat ca trupele spaniole din garnizoană să pornească pe urmele lui. În drum spre coasta Atlanticului a luat cu asalt un oraș, alegîndu-se însă cu o pradă neglijabilă.

Este de remarcant încăpățînarea oamenilor acestui secol, care nu înțelegeau să cedeze în fața vitregiilor soartei. Ajuns pe coasta Atlanticului, Drake s-a instalat un timp pe insulița "lui". Acolo a debarcat într-o dimineață o ceată de pirai francezi condusă de căpitanul Guillaume Le Testu. Drake și Testu au căzut repede la învoială. Unindu-și forțele, ei au debarcat aproape de Nombre-de-Dios și s-au pus la pîndă, așteptînd să le cadă în palmă un alt convoi. În cursul unei singure zile, cei doi căpitani au reușit să intercepteze trei convoaie, totalizînd 200 de catiri încărcati pînă la refuz cu aur, pietre scumpe și argint. Piraii s-au încărcat cu cît puteau să ducă în spinare și au pornit în marș forțat către coastă.

Spaniolii dăduseră însă alarma generală. Forțe apreciabile s-au avîntat pe urmele piraiilor, al căror mers era îngreunat de comorile care le rupeau umezii. Francezii au fost ajunși din urmă. Bătălia cu spaniolii s-a încins aprig. Pove-

Caravana străbatea jungla panameză fără a bănuî că în umbra vegetației o așteptau oamenii lui Drake...

AL DOILEA OCOL AL PĂMÎNTULUI

rile stînjeneau mișcările piratilor. Mulți dintre ei au căzut în luptă.

De astă dată mai norocos, Drake a reușit să ajungă la ocean. Împrejurările care mai înainte păreau să se fi coalizat împotriva lui acum l-au servit de minune. Fără să mai sufere vreo pierdere, s-a imbarcat pe una dintre navele sale, a ridicat ancora, a înălțat pinzele și a pornit spre țară.

În Anglia piratul a fost primit cu onoruri. I s-a acordat titlul de amiral. Potrivit uzanțelor timpului, i s-a oferit o parte a prăzii. Bogat, cinstit la curte, lipsit de grija zilei de mâine, s-ar fi putut mulțumi cu ceea ce obținuse. Nu i se părea însă că este de ajuns. Drake s-a înfățișat reginei, propunându-i să organizeze o flotă care să traverseze Lumea Nouă prin strimtoarea Magellan și să atace coloniile spaniole de pe coasta vestică a Americii de Sud, încercînd să le anexeze coroanei britanice. Elisabeta s-a lăsat ispitită de această idee temerară. Cu autorizația ei, amiralul a trecut la pregătirea unei mari concentrări de vase. Drake își începea cariera de explorator. Nu peste mult avea să urce pe culmile gloriei.

*Un englez
în jurul
Pămîntului*

După întoarcerea sa victorioasă din Indiile Occidentale, Francis Drake a devenit foarte cunoscut în întreaga Anglie. Toți englezii îi rosteau numele cu mîndrie. În jocurile lor, copiii îi evocau faptele de arme. Drake încetase să mai fie un nume, devenise un stri-

găt de încurajare, de chemare la luptă împotriva spaniolilor.

Cum relațiile cu Spania nu se amelioraseră, regina a hotărît să pună ea însăși la dispoziția lui Drake navele, echipamentul și echipajele necesare preluate din flota militară engleză. În cursul îndelungilor preparative, adevărata misiune a lui Drake a rămas învăluită în cel mai dezăvîrșit mister. Nici spionii spanioli, de o rară dibăcie, nu au fost în stare să afle intențiile Angliei. Una dintre aceste iscoade a încercat să se înroleze pe navele lui Drake, dar nu a izbutit, căci a fost descoperită.

La 15 noiembrie 1577, în zori, Francis Drake a ridicat ancora, părăsind portul Plymouth la bordul navei sale amiral. Îl însoțeau alte patru vase. În total sub comanda lui Drake se aflau peste 150 de oameni. Marinarii nu aveau habar încotro se îndreaptă. Prudent pînă la capăt, amiralul nu și-a dezvăluit intențiile nici cînd navele au ajuns în larg. Cei mai mulți dintre matrozii imbarcați socoteau că țelul călătoriei ar fi Egiptul. Măsurile de precauție ale lui Drake s-au dovedit foarte bine venite. Încă de la prima escală, în portul Mogador (azi Essaouira, în Maroc), unul dintre oamenii aflați la bordul navei amiral a fost capturat de mauri. El însă nu a putut să ofere nici o informație asupra scopului călătoriei.

Navigînd în lungul coastei africane, Drake a întîlnit mai multe mici nave spaniole, pe care le-a capturat. Printre prizonieri se afla și un priceput navigator spaniol, Nuño da Silva, bun cunosător al coastelor Americii de Sud.

Francis Drake a făcut a doua escală la Capul Verde. Aici și-a completat proviziile de alimente și apă de băut. Urma traversarea

Oceanului Atlantic. Contrar așteptărilor, aceasta s-a desfășurat fără dificultăți. Două luni a durat traversarea, dar corăbiile au ajuns cu bine în preajma coastelor Braziliei. Se aflau la latitudinea sudică de 31°30'. După o scurtă oprire și reîntregirea rezervelor de apă, flota și-a continuat drumul spre sud, atîngînd nu peste multă vreme estuarul fluviului Rio de la Plata. Aici expediția a făcut iarăși popas. Timp de două săptămîni englezii au făcut cercetări de-a lungul țărmului, fără să obțină vreun rezultat edificator. Ei au ridicat ancora, urmîndu-și drumul spre sud, pînă la Golful Focilor din Patagonia. După cum arată și numele locului, golful adăpostea numeroase colonii de foci. Marinarii lui Drake au făcut ravagii printre ele. În aceeași regiune au fost descoperite cîteva triburi de indieni care se îndeletniceau cu vinatul.

După ce au părăsit Golful Focilor, navele lui Drake s-au îndreptat spre San-Juliano. Călătoria s-a desfășurat în condiții foarte dificile. Vreme de o săptămînă, o furtună sălbatică a făcut ca echipajele să nu poată închide ochii nici zi, nici noapte. După o grea luptă cu valurile, două dintre cele cinci nave ale flotei s-au dus la fund. O parte din membrii echipajelor au fost salvați. Restul oamenilor, vlăguți de lupta cu apele dezlănțuite, și-au găsit moartea în ocean.

La San-Juliano, Drake a întîlnit triburi de indieni neprietenoși, care au încercat să-i atace pe noii sosiți atunci cînd aceștia au pus piciorul pe uscat. Atacul a fost respins. Peste puțin, amiralul a fost nevoit să facă față unei revolte puse la cale de căpitanul unei nave. Revolta a fost înfrîntă, căpetenia ei fiind judecată, condamnată la moarte și executată.

Pe oceanul în fierbere,
între insule necunoscute...

AL DOILEA OGOL AL PĂMÎNTULUI

*Cealaltă
emisferă*

Drake și-a prelungit șederea la San-Juliano, în așteptarea unei îmbunătățiri a vremii. Numai către sfârșitul lunii august a putut ridica pinzele. Vântul bătea prielnic. În curînd expediția a ajuns în dreptul Strimtorii Magellan. Flotei lui Drake i-au trebuit peste două săptămîni pentru a traversa primejdioasa strimtoare. Vîntul violent făcea navigația deosebit de dificilă. Din valuri apăreau colțuri de stîncă ce dispăreau de îndată. Una dintre corăbii s-a izbit de țărîm abrupt, făcîndu-se bucăți. O a doua navă s-a rătăcit de vasul amiral, a renunțat s-o mai afle și, înfruntînd greutăți fără număr, s-a înapoiat în Anglia.

Francis Drake și-a continuat însă drumul spre sud, atingînd paralela sudică 57° în dreptul Capului Horn. Acolo a putut să constate că faimoasa „Terra australis incognita”, despre care geografii timpului considerau că s-ar întinde mai departe, continuînd Capul Horn, în realitate nu exista. Cele două oceane, Atlantic și Pacific, se întîlneau pe o mare întindere.

Furtuna a încetat abia la 28 octombrie, permițîndu-i lui Drake să-și îndrepte nava către nord și să-și continue drumul așa cum își propusese. A întîlnit în cale cîteva insule, pe care le-a cercetat, dar ele nu i-au trezit prea mult interesul. Le-a părăsit și a pornit spre tropice, de-a lungul coastei chilene.

Rezervele de apă potabilă ale navei erau pe sfîrșite. Spre a le reface, englezii au acostat pe insula Mocha, unde au fost atacați de băștinași foarte agresivi. Aces-

tia credeau că au de-a face cu spaniolii, a căror necruțare o cunoșteau. În timpul luptelor, Drake s-a ales cu o rană la cap, ceea ce l-a determinat să grăbească abandonarea insulei.

După mai multe zile de navigație spre nord, expediția engleză a întîlnit o corabie spaniolă încărcată cu aur și alte produse în valoare de 37 000 de ducăți. Oamenii lui Drake nu au ezitat să atace nava. Stimulat de acest prim succes, Drake a debarcat în fruntea oamenilor săi la Valparaíso, luînd pur și simplu cu asalt orașul. După ce a recoltat o pradă bogată, expediția a pornit din nou spre nord, ajungînd la Tarapaca, unde a pus mîna pe o mare cantitate de argint. În largul portului Arica, Drake a capturat alte trei ambarcații spaniole, care transportau argint în lingouri. Aceeași soartă au avut-o și alte vase comerciale întîlnite în drum.

Continuîndu-și expediția, Drake a ajuns către sfârșitul lunii februarie la Lima. Aici se afla o întreagă flotă spaniolă. Fără să se lase intimidat, Drake a atacat navele prin surprindere, le-a jefuit și le-a dat foc înainte ca echipajele, aflate pe uscat, să se dezmeticească.

De la un prizonier spaniol, Drake a aflat că o corabie de mare tonaj, „Cocafuego”, plecase de curînd din Lima spre Panama cu o bogată încărcătură de aur. Ispitit de o asemenea pradă, el s-a avîntat în urmărirea lui „Cocafuego”. Dar, paralel, pe țărîm Pacificului se dăduse alarma. Vicerogeul Perului a ordonat flotei pe care o comanda să pornească în căutarea temerarului Drake. Englezul avea însă un mare avans. După o urmărire care a durat două săptămîni, el a izbutit să ajungă din urmă nava „Cocafuego” și, după o scurtă luptă, să intre în

stăpînirea unei adevărate comori, a cărei valoare a fost apreciată la 200 000 de lire sterline.

Dîndu-și seama că împotriva lui se mobilizase o întreagă flotă, Drake a hotărît să navigheze în continuare spre nord. Riscurile continuau să fie mari. Pe țărîmurile spre care se îndrepta nu pusese niciodată piciorul vreun englez. Drake și-a urmat însă gîndul. A navigat către nord, pînă în dreptul paralelei 38°, cam în dreptul Golfului San Francisco de astăzi, continuîndu-și apoi drumul pînă în insula care avea să se numească mai tirziu Vancouver (aparținînd în prezent Canadei). Datorită frigului cumplit, cu care nu erau obișnuiți oamenii săi, Drake a făcut cale întoarsă, luînd-o iarăși către sud. Ajunși din nou în dreptul Golfului San Francisco, englezii au făcut o escală. De astă dată au fost întîmpinați de indigeni binevoitori. Locnicii au făcut noilor veniți numeroase daruri, cum ar fi pene, împletituri lucrate în spiritul tradiției, tutun, vinat. Vizitele băștinașilor se efectuau după un întreg ceremonial. Înainte de a se apropia de englezi, indigenii țineau sfat. Acesta se încheia cu ploconeli și dansuri, după care-și zgîriau corpul pînă îi podidea singele. Își manifestau astfel devoțiunea față de oaspeții picați din cer. Drake a considerat că trebuie să stăvilească aceste automartiraje fără rost. A încercat să-i convingă pe băștinași că au de-a face cu oameni obișnuși. Totul a fost însă zadarnic. Spre deosebire de celelalte triburi întîlnite de Drake pînă atunci, indigenii aceștia nu cunoșteau alte arme decît niște arcuiri modeste, necesare vînaătorii. Locuințele lor erau niște bordeie săpate în pămînt.

De îndată ce s-au obișnuit cu Drake și subordonații

sai, localnicii au început să-și aducă în fața lor bolnavii, crezând că vor obține vindecarea lor. Ei au mers cu onorurile pînă la a-l încorona pe Drake rege al lor. Francis Drake a cercetat îndepăratele ținuturile, socotind locul prielnic pentru a pune bazele unei colonii britanice.

Dar se apropia vremea plecării. Atunci cînd au înțeles că regele cel nou vrea să-i lase în părăsire, indigenii și-au manifestat zgomotos durerea, lamentîndu-se și aprinzînd focuri funerare. Drake a depus pe țărm o placă gravată cu numele său și al reginei Angliei, apoi s-a îmbarcat împreună cu oamenii lui, ridicînd pînzele și pornind, împotriva tuturor așteptărilor, către vest. Ținea să înfrunte cel mai mare ocean al Terrei.

*Întorcere
fără
triumf*

Amiralul avea toate motivele să fie mulțumit. Traversarea Oceanului Pacific promitea să se desfășoare în condiții bune. Apele erau liniștite, un vînt prielnic umfla pînzele navei. Pierduse patru din cele cinci corăbii cu care părăsise Anglia, dar imensa pradă pe care o recoltase în cursul acțiunilor sale piraterești întreprinse de-a lungul coastelor vestice ale Americii de Sud depășea pierderile.

După patru săptămîni de navigație, echipajul începu să manifeste nervozitate. Frumosele zile petrecute pe țărmul Golfului San Francisco erau date uitării. Buna dispoziție lăsa loc pesimismului. Trecură încă două săptămîni de navigație fără să întîlnească vreo insulă, fără ca provizia de apă să poată fi completată. Hotărîrea lui Drake de a o

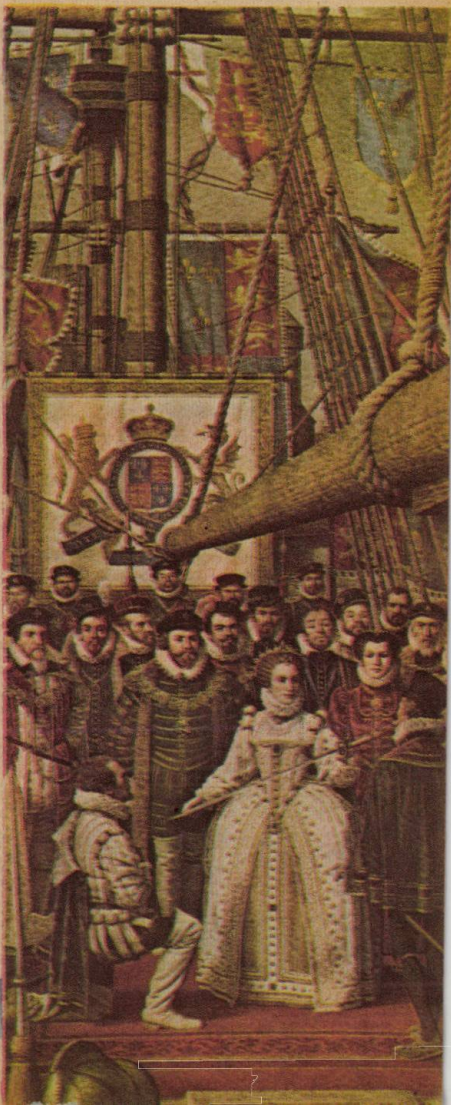
pune sub control a creat panică. Echipajul era îngrozit de marea necunoscută și aparent nesfîrșită pe care naviga. Mai mulți marinari au încercat să pună la cale o revoltă cu scopul de a-l sili pe Drake să se întoarcă spre America. Dar ultimul cuvînt l-au avut autoritatea și prestigiul amiralului. După ce a restabilit ordinea, Drake a reușit să-și îmbărbăteze oamenii, făgăduindu-le noi bogății.

S-au scurs astfel alte două săptămîni fără ca uscatul să se lase întrezărit. O colonie de delfini a însoțit o vreme corabia, distrînd echipajul cu salturile lor acrobaticе. Cîteva zile mai tirziu, marinarul de veghe a observat cițiva pescăruși. Nespusă a fost bucuria englezilor. Prezența păsărilor anunța iminenta apropiere a țărmului. În dimineața următoare în zare se vedea o limbă de pămînt. Era o insulă, una necunoscută, situată la 8° latitudine nordică. Drake a confundat-o cu una dintre insulele Landrones, descrise de predecesorul său Magellan. Datele privind acest popas permit să se creadă că insula întîlnită de Francis Drake era Ngulu sau Palau din bazinul de vest al Carolinei, nu departe de celebra Groapă a Marianelor, ori Truka din nord-estul bazinului oriental al aceluiași arhipelag. Oricum, au fost în sfîrșit refăcute proviziile de apă potabilă.

O vegetație luxuriantă acoperea insula. Cocotieri, bananieri și curmali se ofereau navigatorilor la tot pasul. Fructele și vinatul au îmbogățit alimentația. Băștinașii întîlniți aveau un aspect și un comportament cu totul deosebite. Localnicii arborau tot felul de cercei grei de metal, coliere din colți de animale, își înnegreau dinții și purtau unghii foarte lungi. Arma lor era prastia. Foarte agresivi, îi

atacau pe englezi ori de cîte ori aveau prilejul. Drake a părăsit bucuria această insulă atît de darnică și totuși neospitalieră.

Nava lui s-a îndreptat apoi spre insulele Moluce. În acest arhipelag, Drake a intrat în legătură cu una dintre personalitățile cu influență în fața regelui din Ternate. În acel moment, relațiile dintre acest suveran și portughezi erau deosebit de încordate. Mulțumită acestei conjuncturi, Drake a fost primit cu toate onorurile. După ce au părăsit Ternate, englezii s-au îndreptat spre Insula Celebes (Sulawesi) din arhipelagul malaez. Ancorînd pe o insulă pustie din arhipelag,

AL DOILEA OCOL AL PĂMÎNTULUI

Drake a făcut o escală necesară înlăturării stricăciunilor navei amiral. Marinarii au descoperit niște crabii imenși (*Birgus latro*) care se cocotau în palmieri și aveau o carne foarte gustoasă. Prinderea lor nu era lipsită de primejdii, deoarece crabii gigantici aveau niște clești extrem de puternici, care provocau răni serioase. Pe aceeași insulă noii veniți au fost uimiți de un soi de lilieci imenși, atât de mari încît li se spunea ciini zburători, precum și de niște licurici care împodobeau cu scînteieri foarte vii arborii locului.

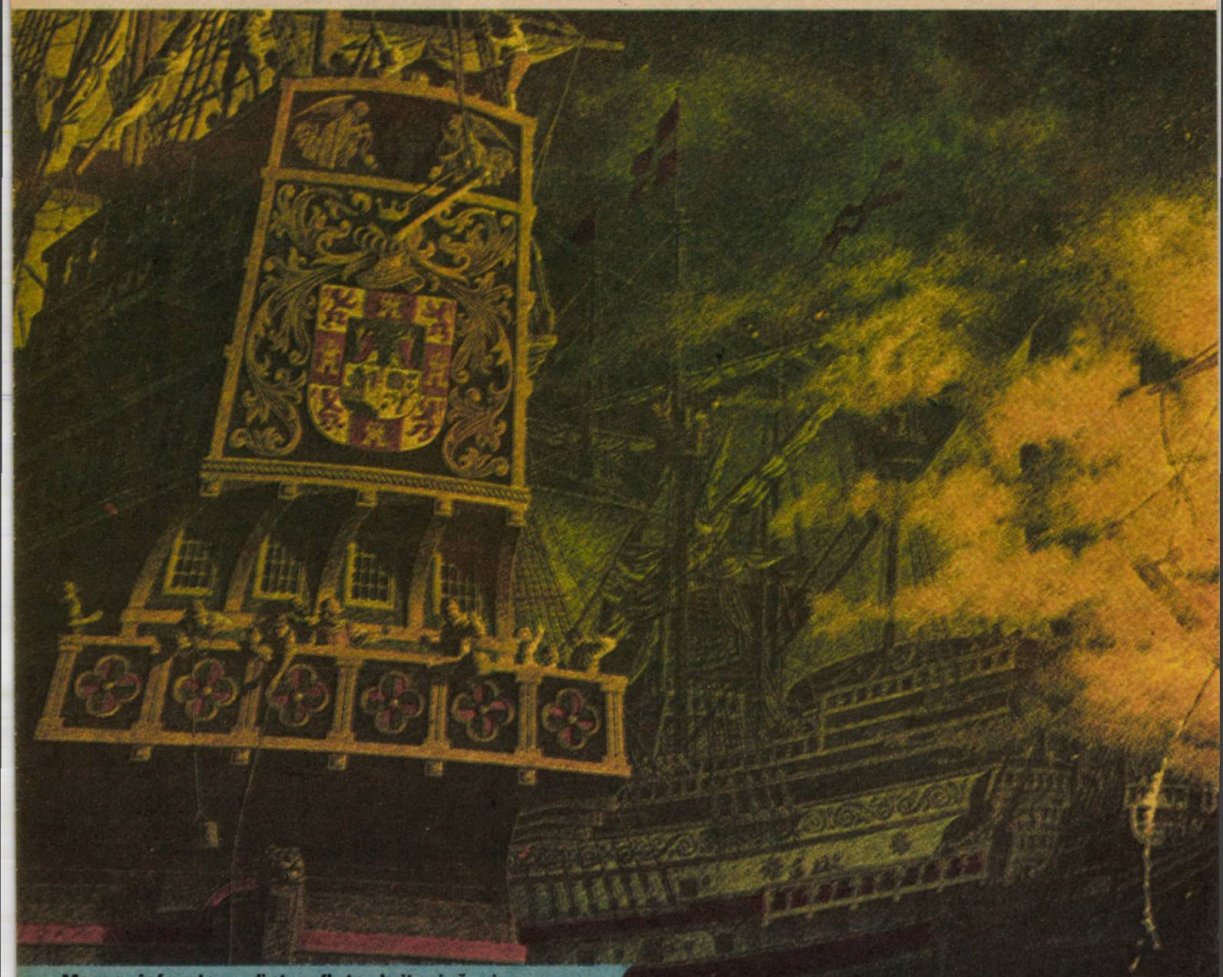
Către mijlocul lunii decembrie, englezii au pornit iarăși la drum. Navigația prin puzderia de insule și

insulețe din arhipelagul malaez era foarte dificilă. În apropiere de Insula Celebes, nava amiral a eșuat pe un banc de nisip. Spre a o repune pe linia de plutire, Drake a fost nevoit să arunce în valuri opt tunuri, ca și o parte din muniție și provizii. Acest accident a necesitat o nouă reparare a vasului, întreprinsă de astă dată pe insula Barativa. Aici exista din belsug aur și argint. Cît despre băstinași, aceștia s-au arătat cît se poate de binevoitori.

Corabia lui Drake a navigat apoi de-a lungul coastei de sud a insulei Java. Aici au făcut o nouă escală, fiind primiți cu prietenie de rajahul care guverna insula. Localnicii purtau veșminte

bogate și arme frumos lucrate. În acest loc primitor echipajul a curățat crusta de scoici care se prinsese de pintecele navei. În timpul șederii în Java, la urechea lui Drake a ajuns vestea apropiatei sosiri a unei puternice flote, mai mult ca sigur spaniolă. Dorind să evite o întîlnire ce risca să aibă urmări dramatice, amiralul a ridicat ancora, continuîndu-și drumul spre vest. Ajuns în dreptul Africii, a ocolit continentul pe la Capul Bunei Speranțe, apoi a urcat către nord, făcînd o scurtă oprire în Sierra Leone.

La sfîrșitul lunii septembrie, după o călătorie care durase trei ani, nava lui Francis Drake acosta în

Marea confruntare dintre flota britanică și cea spaniolă sau eșecul Invincibilei Armada (1588).

portul Plymouth. Spre surprinderea amiralului și a întregului echipaj, care se așteptase la o primire triumfală, autoritățile engleze s-au comportat mai mult decît rece. Lui Drake i se reproșă faptul că violase prevederile tratatului de pace încheiat între timp între Anglia și Spania. O parte dintre bogății au trebuit să fie restituite adevăraților proprietari. Regina Elisabeta i-a acordat totuși lui Drake, în cele din urmă, onorurile cuvenite și un titlu de nobele.

Star Trek

În toamna anului 1585, Drake a pornit într-o nouă

expediție peste ocean, de astă dată în fruntea unei flote de 25 de nave. A luat cu asalt Santo Domingo și Cartagena, precum și citeva puncte de sprijin ale spaniolilor din Florida. S-a înapoiat în Anglia cu o pradă de peste 600 000 de guinee.

Doi ani mai târziu, Francis Drake a primit comanda unei flote alcătuite din 32 de corăbii. Cu o îndrăzneală uluitoare, navele comandate de el au intrat în rada portului spaniol Cadiz, scufundînd mai multe vase inamice.

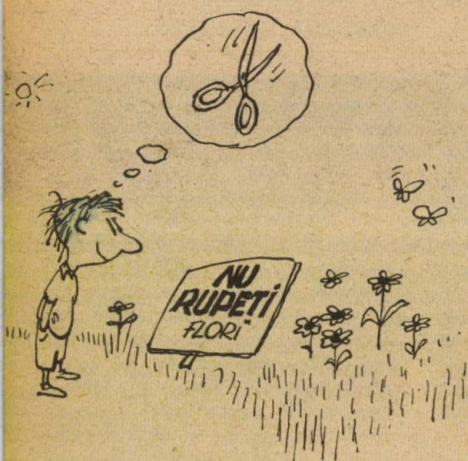
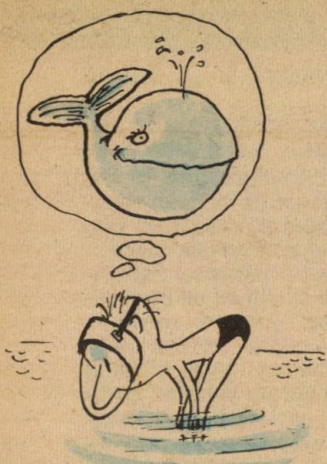
În 1588 Francis Drake a jucat un rol de frunte în distrugerea faimoasei Invincibilă Armada, imensa flotă spaniolă cu ajutorul căreia regele Filip al II-lea sperase

să invadeze și să supună Anglia.

Drake îmbătrînea, dar nu concepea să abandoneze luptele pe mări. În 1594 s-a asociat iarăși cu John Hawkins, spre a executa un nou atac asupra Antilelor. Norocul însă îl părăsise. Expediția s-a soldat cu un eșec răsunător. Drake și Hawkins au înregistrat pierderi mari în oameni și nave. Sfîrșitul unei biografii unice se apropia cu pași repezi. **Lui Francis Drake îi revine meritul de a fi fost primul englez care a condus o navă în jurul lumii.** Tenacitatea sa și-a găsit răsplata: istoria îl plasează printre marii comandanți de nave dintotdeauna.

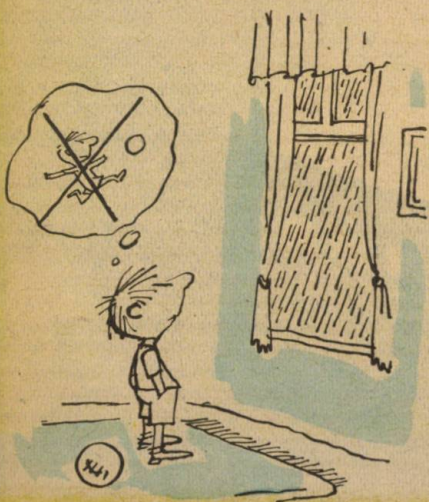
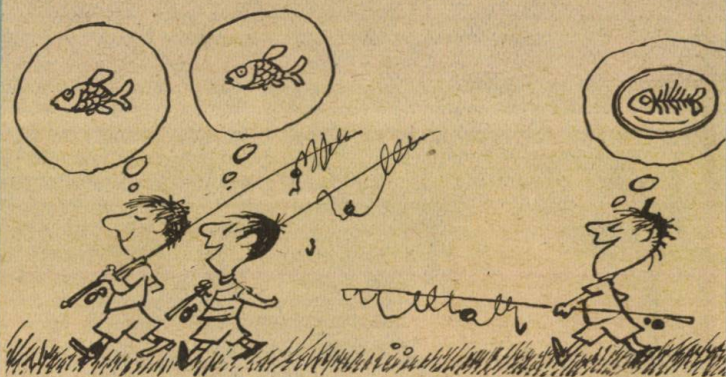
CONSTANȚA MARINESCU

MATTY ASLAN

Special pentru Almanahul „Cutezătorii“

ÎNȚILNIRE CU CROCODILUL DE MARE

Se află acolo, la un metru de noi, absolut nemișcat. Este prima întâlnire sub apă între crocodilul de mare și om. Nimeni până acum n-a îndrăznit să-l filmeze în mediul său.

Așa cum stătea în apa tulbure și galbenă, în mijlocul trunchiurilor care se îngământădeau la vărsarea riului, nu l-am observat. Deodată ne-am pomenit față-n față cu el. Puternicele lui maxilare păreau prinse unul de altul printr-o cusătură grosolană constituită din dinți lungi și ascuțiți. Ochii n-aveau nici o expresie. Irisul auriu, imens, vîrstat cu delicate dungi verzi, împodobește o pupilă neagră ce ne privește fix. Nici o tresărire care să trădeze vreo emoție, o licărire de enervare, de frică sau de mînie. Rămînem și noi complet nemișcați. Inima ne bate cu putere, cuprînsă de o mare bucurie, iar

mintea ne este asaltată de o puzderie de întrebări. Mă uit întrebător la colegul meu care, cu camera de luat vederi în mînă, filmează această primă întâlnire. Care va fi reacția acestui saurian legendar? Știm că nu reprezentăm nimic pentru această reptilă incomparabil mai puternică decît noi. Oare, potrivit proastei sale reputații, ne va mătura din calea lui cu o lovitură de coadă sau ne va sfărîma între înfricoșătoarele lui maxilare?

Din momentul în care am conceput proiectul de a filma sub apă un crocodil de mare, în nordul Australiei, ne-au parvenit informații dintre cele mai năstrușnice în legătură cu acest urmaș al dinozaurilor. Ne vine foarte greu să distingem ce e adevărat din toate poveștile aflate. E drept că *Crocodylus porosus* — acesta este numele lui — rămîne cea mai

mare reptilă care trăiește astăzi pe Terra: exemplarele cele mai impunătoare pot să masoare 7 metri și să cîntărească mai mult de o tonă!

Un bătrîn aborigen de la Capul York (punctul cel mai nordic al Australiei) ne spusese: „Aici crocodilul este în lumea lui. N-o să vă facă nimic dacă stați liniștiți lingă el”. Acest om bătrîn, care a trăit întotdeauna în frățietate cu natura, avea dreptate. Crocodilul ne-a lăsat pînă și să-i mîngîiem capul, ca să ne putem bucura de atingerea plăcută cu pielea sa. Pe flancuri, pielea suplă lasă locul unui adevărat joc de solzi galbeni și negri.

Apoi, fără să ne prevină, fără să se grăbească, își ia rămas bun de la noi, strîngîndu-și labele de-a lungul corpului, propulsat de puternicele mișcări ondulatorii ale cozii sale.

F. SARANO

JACQUES-YVES COUSTEAU

Jacques-Yves Cousteau, neobositul cercetător al mării, este cunoscut celor mai mulți dintre noi prin filmele deosebit de interesante pe care le-a turnat de-a lungul unei vieți întregi despre lumea submarină. Cine n-a văzut „Lumea tăcerii”? Sau „Expediția amazoniană”? Am urmărit cu toții fascinantele imagini în care comandantul Cousteau ne dezvăluia frumusețea neștiută a vieții din adâncuri.

Poet și savant, Jacques-Yves Cousteau și-a consacrat viața explorării mării. În amindouă ipostazele ne-a transmis nu numai forme și culori nebănuite, ci și cunoștințe temeinice despre acest univers albastru, puțin accesibil până la el, contribuind la descifrarea multor enigme legate de existența unor viețuitoare și plante subacvatice cit și de unele civilizații scufundate și pentru totdeauna dispărute.

Născut în 1910, la Saint-André-de-Cubzac, în departamentul Gironde din Franța, absolvent al Școlii navale, Jacques-Yves Cousteau a experimentat încă din 1936 mai multe prototipuri de aparate pentru respirat sub apă; în 1943 a conceput și a realizat, în colaborare cu alții, scafandru autonom cu aer comprimat care l-a dat omului, pentru prima dată, posibilitatea să se deplaseze liber în mare.

Același comandant Cousteau a creat, împreună cu specialiști din diverse dome-

nii, numeroase aparate de explorare submarină, printre care submarine miniaturale, echipamente de televiziune submarină, instalații fotografice pentru adâncimi mari și altele.

În 1953 a înființat Oficiul francez pentru cercetări submarine. Anul 1957 a adus alegerea sa ca director al Muzeului de oceanografie din Monaco. În 1968 a pus bazele Centrului de studii marine avansate, în 1988 fiind ales membru al Academiei franceze.

În 1950 a transformat în navă de cercetări oceanografice un vechi dragor de mine, Calypso. De la bordul ei a întreprins numeroase croaziere, dintre care una, care a durat trei ani și jumătate, l-a dus în Marea Roșie, în oceanele Indian, Atlantic și Pacific. În cursul acestor expediții, la care au luat parte oameni de știință din lumea întreagă, a făcut filme care au suscitat un viu interes: Lumea tăcerii,

Lumea fără soare, un film despre Antarctica și vreo cincizeci de filme difuzate de posturile de televiziune din toate țările, printre care și televiziunea română, grupate sub titlul: Odissea submarină a echipei Cousteau.

Scrie, în colaborare cu Frédéric Dumas, cu James Dugan, cu fiul său Philippe, cu Philippe Diolé sau cu Yves Paccalat, mai multe volume cu titluri captivante, dintre care menționăm: O comoară înghițită de ape, Caracatițele: sfârșitul unei neînțelegeri, Viața la capătul lumii, Surprizele mării, În căutarea Atlantidei, Destinul Nilului, Marea rănită — Mediterana și altele.

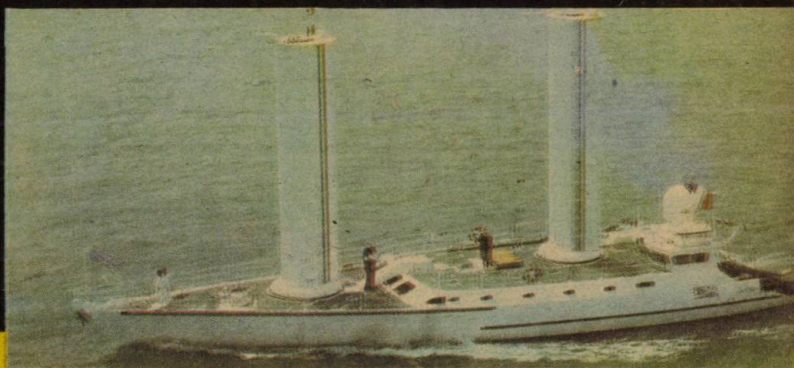
Dar comandantul Cousteau nu s-a mulțumit să ne prezinte doar mirajul caleidoscopului la mări, ci ne-a semnalat și cumplita primejdie ce amenință flora și fauna care o populează: poluarea.

„Exploatarea spațială, scria el, ne-a oferit cel mai neașteptat și mai prețios bun din câte există: ea ne-a dat o viziune cosmică asupra Pământului. Fotografiiile făcute planetei noastre constituie dovada definitivă că sintem cu toții pasageri pe aceeași navă spațială, ridicol de mică, dar de o bogăție și o frumusețe nemaipomenite. Oceane, continente lacuri și mări sint, toate, patrimoniul nostru. Pământul nostru n-are asemănare în sistemul solar. Trebuie cu orice preț să devenim conștienți de ceea ce reprezintă Pământul, Apa, Energia, dacă vrem să supraviețuim”.

In interviul acordat cu patru ani în urmă unuia din colaboratorii lui apropiați pentru revista Calypso Log — una din publicațiile Fundației Cousteau, al cărei director este Daniel Gilles —, Jacques-Yves Cousteau, pe atunci în vîrstă de șaptezeci și cinci de ani, spunea: „M-am simțit întotdeauna foarte aproape de copii, care, spre deosebire de oamenii mari, păstrează aptitudinea de a vedea cu adevărat lucrurile pe care le privesc. Copiii se minunează de orice și, asemenea lor, eu mă minunez de toate.”

Însuși titlul filmului realizat pentru televiziune cu acel prilej, „Jacques-Yves Cousteau: Primii șaptezeci și cinci de ani din viața mea”, explorînd biografia, gîndirea și opera de pînă atunci ale omului care, cel dintîi, ne-a descoperit frumusețea și extraordinarul freamăt al lumii submarine este o dovadă a tinereții fără bătrînețe a acestui mare și neobosit „cutezător”.

SANDA MIHĂESCU-CÎRSTEANU

Povestirea în imagini care începe în această pagină istorisește o întâmplare adevărată petrecută în cursul cercetărilor întreprinse de nava *Calypso*, aflată sub conducerea comandantului Jacques-Yves Cousteau, în căutarea cauzelor și a practicilor care contribuie la poluarea oceanului planetar și dăunează perpetuării vieții marine, misiune pe care echipa comandantului Jacques-Yves Cousteau și-a asumat-o de mai multe decenii. Întâmplarea prezentată s-a petrecut în apele Canadei. Banda desenată a fost reprodusă după revista franceză „Le Dauphin”.

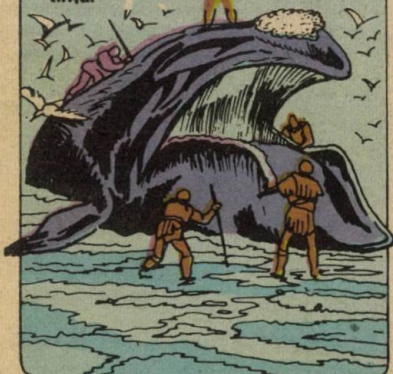
CAPCANELE MĂRII

SERAFINI/PACCALET

1 În timp ce vasul „Calypso”, al cărui echipaj intenționează să filmeze balene, navighează la nord de Terra Nova, comandantul Cousteau rememorează un interesant capitol din istoria pescuitului.

Primele întâlniri dintre strămoșii noștri și cetacee datează din timpuri preistorice. Într-o zi, o balenă a eșuat pe o plajă...

Oamenii care trăiau de pe urma pescuitului și a culesului, învingându-și frica, au îndrăznit să se apropie de uriașul redus la neputință.

Îmi inchipui ce spaimă îi încerca pe acești oameni primitivi în fața gigantului.

S-au descoperit desene preistorice care evocau asemenea evenimente.

Era un vinat nemaipomenit, ajungând pentru un trib!

Grupuri de pescari s-au mutat în apropierea locurilor prin care treceau balenele. Se folosea totul: grăsimea, carnea, oasele, fanioanele, totul.

În evul mediu, grăsimea de balenă a devenit o sursă de iluminat.

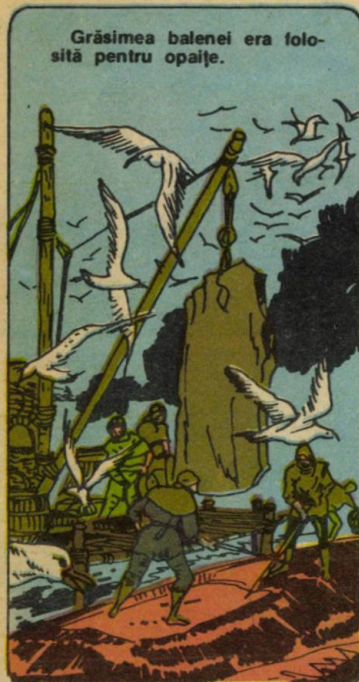
CAPCANELE MĂRII

2

Vinătorii de balene s-au înverșunat să le urmărească în largul mării. Primii care s-au aventurat au fost bascii, încă din secolul al IX-lea.

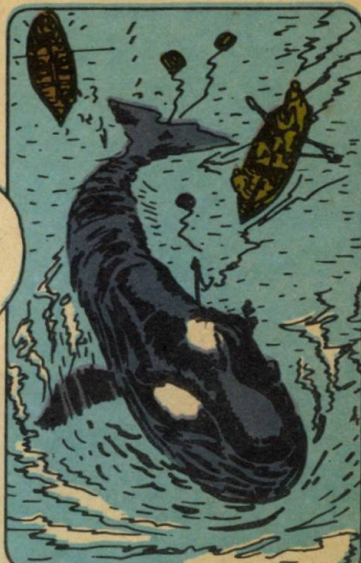
Ei vinau marea balenă comună neagră, pașnică și înceată, care apărea iarna în Golful Gasconiei.

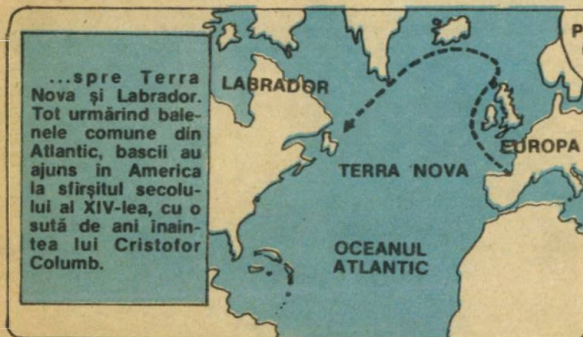
Grăsimea balenei era folosită pentru opaite.

În scurt timp au reușit să extermină cea mai mare parte a balenelor care se apropiau de țămurile Europei. Atunci au pornit în expediții tot mai îndrăznețe.

Navigau spre Islanda, spre Groenlanda...

...spre Terra Nova și Labrador. Tot urmărind balenele comune din Atlantic, bascii au ajuns în America la sfârșitul secolului al XIV-lea, cu o sută de ani înaintea lui Cristofor Columb.

Probabil s-au găsit urme ale trecerii lor prin această regiune...

În mai multe locuri, mai ales în Labrador, se găsesc, în adâncul mării, epavele mai multor bărci de pescuit balene și galioane basce. Iar pe pământ, rămășițe de colibe.

CURIOZITĂȚI DIN „LUMEA TĂCERII“

● Există un păianjen de mărime mijlocie care își țese

pinza sub apă. El reține în pinza lui bule de aer pe care

le aduce de la suprafață fixate pe perisorii de pe abdomen. Aceasta îi permite să aibă o rezervă de aer pentru a respira sub apă și a-și pîndi prada.

CAPCANELE MĂRII

3

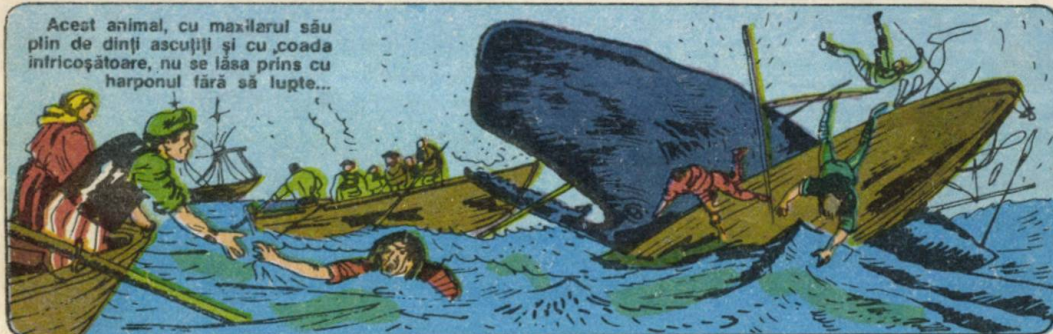
Baleniarele europene au urmări balena comună neagră în toate mărilor lumii, iar balena comună de Groenlanda până în Oceanul Arctic. În secolul al XIX-lea dispăruseră aproape toate.

Acolo! Răsufliă!

Trageți tare!... Trageți, băieți!

Acest animal, cu maxilarul său plin de dinți ascuțiți și cu coada întricoșătoare, nu se lăsa prins cu harponul fără să lupte...

E firesc! Lupta pentru viață. Se spune că odată un cașalot a scufundat o navă...

În scurtă vreme, cetaceele n-au mai avut nici o șansă: în 1868, norvegianul Svend Foyn a pus la punct o armă ucigătoare...

...Tunul lansharpon. Propulsat de o încălțătură de praf de pușcă, harponul mai avea și o grenadă care exploda în interiorul animalului...

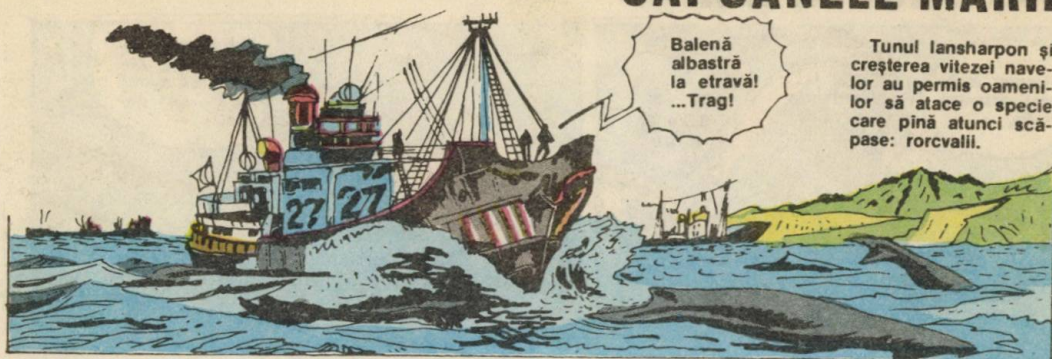

GOBIUS MELANOSTOMUS
GUVIDUL - 20-25 cm
MAREA NEAGRĂ
MAREA CASPICĂ
MAREA AZOV

• În California există o specie de porcușor-comun de mare înrudit cu guvidul. Fiind orb, nu poate să-și găsească singur hrana. De aceea, el urmărește un mic crevet de mil, care, tulburând apa în fața

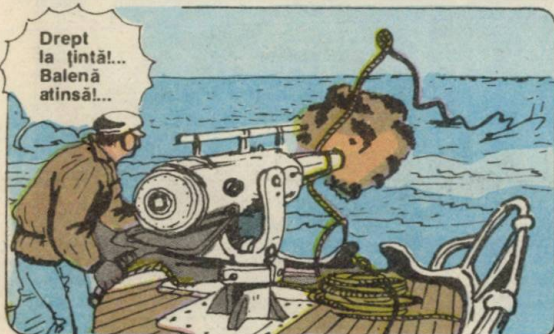
CAPCANELE MĂRII

4

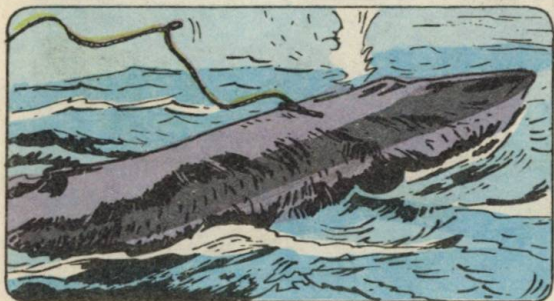
Balenă
albastră
la etravă!
...Trag!

Tunul lansharpon și
creșterea vitezei nave-
lor au permis omeni-
lor să atace o specie
care pînă atunci scă-
pase: rorcvalii.

Drept
la țintă!...
Balenă
atinsă!...

Harponul exploziv lovea de moarte cetaceul.

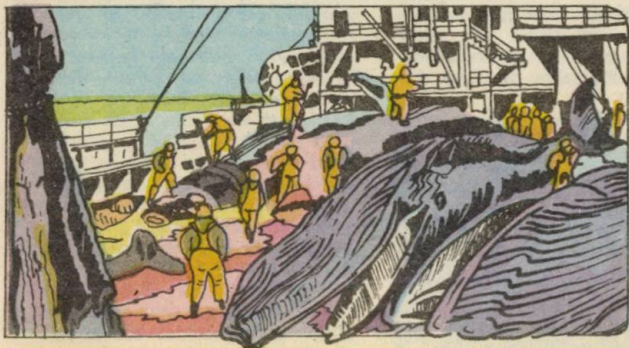

Astfel, balenierele l-au hăituit pe uriașul uriașilor,
rorcvalul sau balena albastră, care are peste 25 m și
150 t. Rorcvalul comun, rorcvalul boreal au fost ma-
sacrați. Cea mai mare parte a vinătorii s-a desfășurat
în Antarctica.

Aici,
nava
de vinătoare
numărul
1! Captură
grasă!

Vasele ce vinau ce-
taceele remorcau
prada. În anii '30 erau
ucise cam 20 000 de
balene albastre în fie-
care sezon de
pescuit...

lui, îi aduce la îndemînă ani-
malele microscopice cu care
se hrănește.

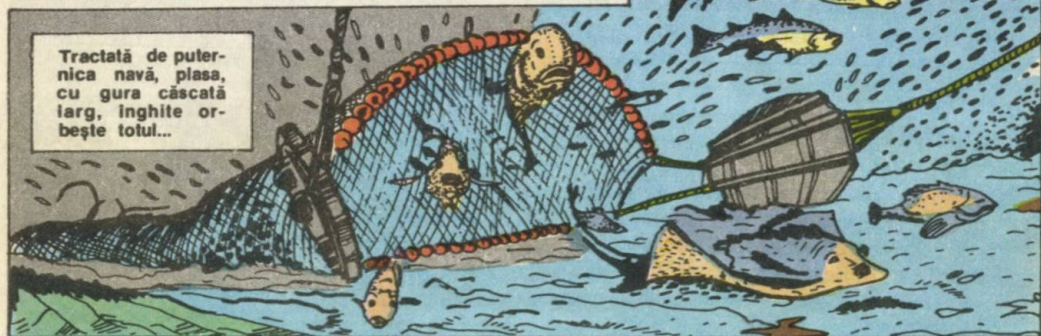

• Pentru a pluti la supra-
fața mării, unde își găsește
hrana, un mic melc marin
care trăiește în zona subtro-
picală înghite bule de aer.
Unul din „verii” lui, care
trăiește în apă dulce, respiră

prin branhii. Cînd nu mai află
suficient oxigen în apă, își
transformă o parte din picior
într-un tub asemănător celui
care servește înotătorilor sub-
marini ca să respire, menți-
nîndu-și capul sub apă.

CAPCANELE MĂRII

5

REMORCHER CU DUZE ORIENTABILE

Una dintre cele mai importante caracteristici ale unui remorcher este manevrabilitatea. Posibilitatea de a se de-

plasa în orice direcție, în spații portuare mici, este foarte importantă, mai ales în condiții meteorologice dificile. Remorcherul din imagine este propulsat de către două grupuri de duze rotative, conținând motoare cu elice cu pas variabil. Puterea necesară este furnizată de două motoare Diesel de câte 1 250 CP. Elicele au diametrul de câte 2,3 metri și pot atinge o turație maximă de 250 ture/minut. Pasul elicelor este variabil și comandat hidraulic. El pleacă de la poziția 0, astfel încât nu este necesară nici o cutie de viteze. Duzele propulsoare pot fi rotite cu 360°, astfel încât puterea maximă de împingere poate fi furnizată în orice moment și în orice direcție.

